

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ BAŞLARINDA RUMELİ EYALETİ, LİVALARI, ŞEHİR VE KASABALARI

Prof. M. TAYYİB GÖKBİLGİN

Kâtip Çelebi, Cihannümâ'da, Rumeli memleketlerini zikrederken, "İklim-i Rum"u "Yunan-ı Rum" ve "Anadolu" olarak ikiye ayırmakta ve İstanbul Boğazı'ndan, "Halic-i Kostantiniyye", batı ve şimaldeki kıt'anın fetih esnasında "Rum-ili" ünvanıyla şöret bulduğunu bildirmektedir. Bu tâbir, başlangıçtan itibaren, coğrafi bir bölge adı olarak kullanıldığı gibi, idarî taksimatta da, vüs'ati gittikçe büyüyen bir idarî birliği ifade etti. XIV. asır ikinci yarısında, Rumeli'de fütuhât başlar başlamaz burası bir beğlerbeğlik yapıldı ve bu vazifeye Lala Şahin Paşa tayin edildi. Bu esnâda, hudut boyundaki memleketler ise birer uç itibâr ediliyor ve diğer belli-başlı ümerâya veriliyordu. İlk olarak; Gazi Evrenos Beyin uç beği yapıldığını görüyoruz. Dikkate şayandır ki, ilk zamanlarda Rumeli için "eyâlet" denilmediği gibi (küçük kaleler ve mıntakaları, Âşık Paşa-zâde ve Neşrî, daimâ birer vilâyet olarak zikretmektedir: Dimetoka vilâyeti, Ipsala vilâyeti, Hayrabolu vilâyeti, Çorlu vilâyeti... gibi) livâ veyâ sancak tâbirleri de yoktur. Bu teşkilâtın tedricen XV. asırda tamamlandığını ve idârî bölgelerin ve isimlerinin bu esnâde taayyün ettiği ve vuzuh kazandığı anlaşılmaktadır. Fethedildiği andan itibaren, Osmanlı devleti için, kazandığı büyük ehemmiyet göz önüne alınırsa Rumeli idâresine ve kuvvetlerinin başına en muktedir ve en güvenilir devlet adamlarından ve kumandanlarından birinin getirileceği âşikardır. Nitekim, XV. asır birinci yarısında, Timurtaş Paşa, Bâyezid Paşa, Sinan Paşa, Şehâbeddin Paşa gibi devlet kadrosu içinde birinci derecede rol almış şahsiyetlerin bu bölgenin idâresinin başına getirildiği görülmektedir.

Bunlar, ilk zaptedilen yerleri "Paşa sancağı" hâlinde bizzat idâre ettikleri gibi, daha ziyâde stratejik ehemmiyeti bakımından ön plânda gelen, veyâ, idârî bir merkez olmaya elverişli bulunan kale veyâ şehirleri de bir livâ olarak en ziyade yararlılığı görülen ve

kabiliyetine güvenilen ümerâ vâsıtası ile emir ve kumandaları altında bulunduruyorlardı. Böylece, sırasıyla, Gelibolu, Çirmen, Vize, Sofya, Niğbolu... livâları teşekkül etmiş ve bunlar Rumeli beğlerbeğliğine bağlanmıştı. Bu bölge, fütihat ne kadar genişlerse genişlesin, XVI. asır ortalarına, hattâ Kanunî Sultan Süleyman devri sonlarına kadar—Macaristan'da teşkil edilen eyâletler hâriç—tek bir beğlerbeğlik olarak idare edilmiş, ancak, yeni ilhak edilen memleketler idârî ve stratejik ehemmiyetlerine göre, birer livâ hâlinde tesis olunmuştur.

XV. asır başlarından ve bilhassa Fâtih devrinden itibaren, bâzan, bu beğlerbeğliğin doğrudan doğruya vezir-i âzamlık makamı ile birleştirildiği görülmektedir. Evvelâ, Murad II. 'in saltanatının başlarında Bâyezid Paşa'nın şahsında birleştiğine rastladığımız gibi Mahmud Paşa'nın 15 senelik sadreti esnâsında ve Kanunî devrinde İbrâhim Paşa'nın sadrazamlığından itibaren Rumeli beğlerbeğliğini bizzat vezir-i âzamların idare ettiklerini görüyoruz. Aşağıda görülecek olan defterdeki "sadrül vüzerâ-il-'ızâm vezir-i âzam ve emîr-ül-ümera hazret-i İbrahim Paşa" kaydı bunu açıkça göstermektedir. Mamafih, gerek Mahmud Paşa'nın, gerek İbrahim Paşa'nın müstemirren Rumeli Beğlerbeğliği yaptıkları söylenemez. Zaman zaman başkalarının da Rumeli beğlerbeğisi olduğu vaki'dir. Fakat, Rumeli'den başlayan Avrupa seferlerinde kendilerinin bu vazifeyi deruhde ettikleri anlaşılmaktadır. Bu hâl, belki de, Fâtih Sultan Mehmed ile Kanunî Sultan Süleyman'ın askerî ve hâricî siyasetlerinin sıklet merkezini bu bölgenin teşkil etmesinden ileri gelmiş olsa gerektir. Filhakika birincisinde Sırbistan, Bosna, Arnavutluk ve Mora fethedildiği gibi, ikincisinde de bu bölge hareket üssü olmak üzere, Belgrad, Macaristan ve Dalmaçya sâhilleri zaptolunmuştu. Bir eyâlet hâlinde hemen bütün Balkan yarımadasını ihtiva eden Rumeli'nin ilk teşkilâtı, vâridatı, hass ve tımarları, ne kadar kuvvet çıkardığı v.s. hakkında toplu bir halde, en mevsuk bilgiyi yakın zamanlara kadar Aynî Ali Risâlesinden (Kavânîn-i Âl-i Osman der hulâsa-i mezâmîn-i defter-i divân) öğrenmek mutad olmuştu. XVII. asır başlarına âit bu kaynak XVI. asırdaki vaziyeti, bilhassa, Kanunî devrindeki teşkilâtı tam bir sadâkatla aksettirmekten uzaktır. Hammer'in me'haz olarak aldığı XVII. asrın diğer kaynakları da, Cihannümâ'nın Rumeli kısmına dair bilgisi ve Hezârfen Hüseyin'in Kanunnâmesi (Telhîsülbeyân fî Kavânîn-i Âl-i Osman), yine ancak, kendi zaman-

larındaki teşkilâtı bize tanıtabilmektedir. XVI. asır ortalarına âit bu nevi malûmatı, bize en selâhiyet sâhibi bir kaynak sıfatiyle verebilecek olan, Koca Nişancı Celâl-zâde ise, meşhur eserinde (Tabakatülmemâlik fî derecâtülmesalik), maalesef, Rumeli teşkilâtından sâdece fihristinde ((Tabaka ve derecelerde) bahsetmektedir. Vaziyet böyle olunca, bu konuda, zamanlarında yapılmış tahrir defterlerinin büyük kıymeti kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Filhakika, XV. asır ikinci yarısında ve XVI. asır birinci yarısında yapılmış muhtelif tahrirlerde Rumeli'nin statüsü, imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi, bütün teferruatı ile tesbit edilmiş bulunduğu için, bugün bu hususta oldukça geniş bir mâlûmata sâhip olabiliyoruz. Ancak, bunların en büyük noksanı, muayyen bir zamanda bütün bölgelerde yapılmış tahrirlerin tam bir seri hâlinde bize intikâl edememiş olmasındadır. Muhtelif defterleri karşılaştırarak bütün Rumeli'ye şâmil statik ve en sahih neticelerin alınması ise bu husustaki çalışmaların biraz daha ilerlemesine bağlıdır. Bu itibarla, bizim son zamanlarda Topkapı Sarayı Arşivinde rastladığımız bâzı küçük mücmel defterlerin -ki Divân azâsına ve ilgili devlet adamlarına, her halde muhtıra kabilinden pratik bir gaye ile hazırlanmışlardı- Rumeli teşkilâtının Kanunî Sultan Süleyman devri başlarında, hassatan İbrâhim Paşa (Pargalı) sadâretinde, toplu bir manzarasını vermesi bakımından, fevkâlâde bir ehemmiyeti hâiz görünmektedirler.

Bu defterler, diğer tahrir defterlerinde (mufassal veyâ icmâl) gördüğümüz tafsilâtı vermiyerek, sâdece, Rumeli'deki livâ, şehir ve kasabaların statüsünü, sancak, şehir, kasaba veyâ kale hâlinde, bağlı buldukları yeri, kimin ve ne suretle tasarrufunda bulunduğunu şehir gelirinin ne kadar olduğunu yâni, en özlü noktaları bildirmektedir.

Bu vesikalar, D. 10057, D. 8303, D. 9578 arşiv numaralarını taşıyorlar ve hepsi de tarihsizdir. Bunlardan birincisi, İbrâhim Paşa (Pargalı) zamanında tanzim edilmiş olduğunu sarahatle bildirmek suretiyle, diğerleri de muhtevalarından istihraç edilmekle zımmen, yine aynı devre ait olduğunu bildirmektedirler. Bunların içinde zikredilen şahsiyetler, Mustafa Paşa, Ayas Paşa, İskender Çelebi gibi devlet ricâli de yaşayan kimseler olarak kaydolunduklarına göre, bu keyfiyeti teyid etmektedirler. Bu vesikalar arasında da, daha eskilik bakımından bâzı farklar vardır. İçlerinde en evvel tanzim edilmiş olanı,

kanaatimize göre, bir kaç senelik farkla, D. 9578 numaralı olandır ve, her halde, 1526-1528 de yazılmış olmalıdır. Ondan sonra D.10057 ve yine İbrahim Paşa zamanında olmakla beraber, en sonra da D. 8303 numaralı defter tanzim olunmuştur. Bunlardan iki tânesi sâdece livâ-ları tesbit ettiği halde D. 9578 her sancağın nâhiyelerini de göstermektedir, en ehemmiyetlisi olarak bulduğumuz bu vesika üzerinde bilhassa durmak istiyoruz. Diğerlerini de tanıtmakla beraber, bu sonuncusunu, diğer muhtelif tarihlerdeki tahrir kayıtları ile ikmal ve tavzihe çalışarak, Rumeli'nin bilhassa XVI. asırdaki vaziyetini tesbite çalışmak istedik. Her sancak ve şehir-kasaba hakkında yapılan geniş notlar bunu temine yarayacaktır. Biz burada, daha mühim bulduğumuz,. D. 9578 için bâzı umumi mülâhazalar serdi ile iktifa edecek, daha fazla tafsilât ve teferruata notlarda temas eyleyeceğiz.

Bu defterler, ne Rumeli'yi ne de Paşa livâsını Sağ-Kol, Sol-Kol olmak üzere bir taksime tâbi tutmadan, bütün eyâleti 27-31 livâ hâlinde saymaktadırlar. Bunlardan üçünü (Müselleme, Voynuk, Çingâne livâları) bölge olmadıkları, sâdece askerî bir teşkilât buldukları için bu yekûndan çıkarırsak eyâletin sancak sayısı 27-28 olarak tanıtılmaktadır. Diğer taraftan, hemen hemen aynı devirde yazılan ve hattâ D. 9578 de kaydedilen vâridatı çok defa aynı şekilde tesbit eden bir tahrir defteri (Başvekâlet Arşivi No.: 167) Paşa livâsını sağ ve sol kol olmak üzere iki kısımda mutalâa etmektedir. Kâtip Çelebi'nin ise Rumeli memleketlerini sağ, sol ve orta kol olarak üçe ayırdığı, İstanbul'dan Silistre'ye giderken Vize, Kırkkilise sancakları ile Tuna sâhillerini sağ-kol, Ege sâhilleriyle Selânik ve Mora'yı sol-kol, Bosna ve Budin yolu üzerinde bulunan sancakları da Orta-kol itibâr ettiği mâlûmdur.

Bu vesikaların en büyük hususiyetlerinden birisi, sayılan livâlar ile bu sancaklara bağlı şehir ve kasabaların, XVII. asır kaynaklarından başka, Celâl-zâde'nin verdiği listeye, hattâ, müteakip diğer tahrirlere uygun bulunmaması ve onlardan farklı bir şekil göstermesidir. Msl. Celâl-zâde, Üsküp ve Delvine'yi birer sancak hâlinde (Aynı Ali risalesi ve Cihannümâ gibi) zikrettiği halde, bu vesikalarda bunlardan birincisi Paşa sancağına, diğeri de Avlonya livâsına bağlı birer kasaba olarak tesbit edilmiştir. Diğer taraftan, 167 n. tahrir defteri (H. 937) Florina'yı bir kaza hâlinde bildirdiği halde, D. 9578 de burası bir livâ olarak görülmektedir. Macaristan'ın fethinden sonra Budin eyaleti teşkil edilince, bu vesikalarda Rumeli eyâletine

bağlı görünen Semendre ve Izvornik sancaklarının Budin'e bağlanması tabîi idi. Koca Nişancı dahi eserinde bunları Rumeli listesinde zikretmemiştir. Ancak, bu vesikalarda, bu devirdeki tahrir defterlerinden farklı olarak, Gelibolu ve Midilli sancaklarını da Rumeli teşkilâtı ve idaresi içinde görmekteyiz. Bu livâların XVI. asır ortalarından itibaren, Cezâir-i Bahr-i Sefid nâmiyle teşekkül eden yeni bir eyâletin livâlarını (birincisi Paşa sancağını) teşkil ettiğini târihî kaynaklar, bu arada, Bibliotheque National Manuscrit Turc, No. 41, var. 40, bildirmektedir.

Livâlara bağlı şehir, kal'a ve kasabalar arasında ise Cihannümâ'dan başka, diğer tahrir defterleri ile de oldukça geniş farklar mevcuttur ki, bunlardan notlarda etraflıca bahsolunmuştur. Rumeli sancakları içinde en kalabalık ve geniş olanı 34 şehir ve kasaba ile Paşa livâsı gelmektedir. Bunlardan belli başlıları (Selânik, Edirne, Üsküp, Manastır, Serez) Pâdişahı hassı bulunuyorlardı. Diğer sancaklarda da bu türlü olan şehir ve kasabalar az değildir. Mâden şehirleri de bu statüye tâbiydi. Bu livâlar ve şehirlerinde hass ve zeâmet mutasarrıfları arasında, devrin mühim şahsiyetleri ve mirlivâlar yer almaktadır. Gelirleri her hangi bir vakfa tahsis edilmiş olanlara da rastlanmaktadır.

Bu sancaklardan bir kısmı, her halde stratejik gayelerle teşkil olundukları için, çok küçük bir mıntıkayı ihtiva ediyorlardı. Msl. İskenderiye (İşkodra) livâsı İpek, Podgoriçe ve İskenderiye'den müteşekkil idi. İlbasan livâsı Draç kalesi ile İlbasan'dan, Ohri livâsı sâdece Ohri ile Akçehisar'dan, Prizrin ve Karlı-İli livâları da aynı şekilde iki üç beldeden ibâretti. Bu livâlara bağlı yerlerde zamanla hayli değişiklikler olmuştur ki, notlarda, diğer tahrir kayıtları ile mukayeseler yaparak, bunu göstermiye çalıştık.

Biz, bu konuda, Rumeli'deki idârî taksimatın Kanunî devrindeki şekli ile Kâtip Çelebi zamanı arasında bir mukayeseye imkân vermek üzere, Cihannümâ'nın yazma bir nüshasından aldığımız haritaları da dercetmeyi faydalı bulduk. Vesikalar ve izahlarını burada arzederken ehemmiyetleri üzerinde dikkati çekmiş olacağımızı sanıyoruz.

Topkapı arşivi D. 10057

Defter-i elviye-i memâlik-i ma'mure... Livâ-i Paşa (Rumeli)
Sadrül-vüzerâ-il 'izâm Vezir-i âzam ve emir-ül-ümerâ hazret-i

- İbrahim Paşa dâmet maâliyah.
- Livâ-i Semendre, be-nâm-i Mehmed Bey veled-i Yahyâ Paşa, hâsıl beş yüz bin ¹.
- Livâ-i Bosna, benâm-i Husrev Bey veled-i Ferhad Ağa, hâsıl altı yüz beş bin ².
- Livâ-i Gelibolu, benâm-i Mustafa Bey, hâsıl altı yüz beş bin.
- Livâ-i Niğbolu, benâm-i Mehmed Bey veled-i Mihal, hâsıl altı yüz üç bin ³.
- Livâ-i Mora, benâm-i hazret-i Zeynel Paşa, hâsıl altı yüz altı bin ⁴.
- Livâ-i Hersek, benâm-i Ahmed Bey birader-i Mustafa Bey, hâsıl üç yüz yetmiş beş bin ⁵.
- Livâ-i Ohri, benâm-i Hasan Bey, hâsıl üç kere yüz bin ⁶.
- Livâ-i İskenderiye, benâm-i Bâli Bey hâsıl altı kere yüz bin dahi beş bin ⁷.
- Livâ-i Silistre, benâm-i Mehmed Bey, ağây-ı bevvâbân, hâsıl beş yüz kırk bin.
- Livâ-i Avlonya, benâm-i Süleyman bey, hâsıl dört yüz yetmiş üç bin ⁸.
- Livâ-i Vulçiturn, benâm-i Piri Bey Veled-i Balta, hâsıl dört kere yüz bin dahi altı bin üç yüz seksen altı ⁹.
- Livâ-i Alaca-hisar, benâm-i Ahmed Bey birader-i Mustafa Bey, hâsıl üç yüz otuz beş bin - hâliyâ mahlûl - ¹⁰.
- Livâ-i Vidin, benâm-i Yahşi Bey veled-i Mihal, hâsıl dört yüz bin.
- Livâ-i Yanya, benâm-i Mehmed Bey, hâsıl altı kere yüz bin ¹¹.
- Livâ-i Tırhala, benâm-i Hasan Bey veled-i Ömer Bey, hâsıl beş yüz on iki bin ¹².
- Livâ-i Prizrin, benâm-i Küçük Bâli Bey, hâsıl iki kere yüz bin ¹³.
- Livâ-i Ağriboz, benâm-i Ahmed Bey veled-i Kasım Paşa, hâsıl üç kere yüz bin dahi yirmi bin ¹⁴.
- Livâ-i Ilbasan, benâm-i Hasan Bey veled-i Evrenos, hâsıl iki kere yüz bin.
- Livâ-i Vize, benâm-i Zağarcı Ahmed Bey, iki yüz otuz bin - Hasstır - ¹⁵.
- Livâ-i Köstendil, benâm-i Mehmed Bey veled-i Ahmed Ağa, hâsıl üç yüz on dört bin ¹⁶.
- Livâ-i Izvornik, benâm-i Sinan Bey, kethüdâ-i Rum-ili, hâsıl iki yüz elli altı bin ¹⁷.

- Livâ-i Karlı-ili, benâm-i Kaytbay el-Çerkesî, hâsıl iki kere yüz bin.
- Livâ-i Çirmen, benâm-i Ali Bey ağây-ı gurebây-ı Yemîn, hâsıl yüz elli iki bin.
- Livâ-i Kızılca Müsellem, benâm-i Mehmed Bey veled-i Todurjak, hâsıl yüz kırk bin.
- Livâ-i Voynuk, benâm-i Nebi Bey kethüdâ-i ahur, hâsıl seksen bin.
- Livâ-i Çingâne, benâm-i Ali Bey veled-i İskender Paşa, hâsıl yüz yetmiş bin ¹⁸.
- Livâ-i Karadağ, benâm-i İskender Bey veled-i Çirni, hâsıl yüz bir bin.
- Livâ-i Kefe, mahlûl, hâsıl dört yüz bin -Amasya beyi Mehmed beye verildi- ¹⁹.
- Livâ-i Selânik, bervech-i tekaüd ²⁰.
- (Midillû ma'a Rodos, Celil Bey İsfendiyarî 300.000) ²¹.

Topkapı Sarayı Arşivi: D. 9578

RUM-İLİ'NDE VÂ'KÎ OLAN ŞEHİRLER VE KASABALAR DEFTERİDİR.

DER LIVÂ-İ PAŞA ²²

Nefs-i Edirne ²³, hass-ı humâyûn, hâsıl on sekiz kere yüz bin ve yedi bin sekiz yüz doksan iki (1.807.892) ²⁴.

Nefs-i Dimetoka, örfiyyatı hass-ı humâyûn ve şer'iiyyâtı vakf-ı imâret-i Sultan Bayezid Han ²⁵

Nefs-i Ergene, vakf-ı imâret-i Ergene, hâsıl 64371 ²⁶.

Nefs-i Ferecik Kapudan Bey tasarrufundadır, hâsıl 28.000 ²⁷.

Nefs-i Ipsala, Mustafa Paşa tasarrufundadır, hâsıl 45579 ²⁸.

Nefs-i Eskihisar - Zağra bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 49.098 ²⁹

Nefs-i Kızıl-ağaç, Rüstem nâm za'im tasarrufundadır, hâsıl 11.741 ³⁰.

Nefs-i Filibe, bâzı hass-ı humâyûn ve bâzı Ayas Paşa tasarrufundadır ³¹.

Nefs-i Tatar-Pazarı, Anadolu Kazaskeri tasarrufundadır, hâsıl 18.250 ³².

Nefs-i Üsküp, hass-ı humâyûndur, hâsıl 372.258 ³³

Nefs-i Kalkandelen, Kubad Bey tasarrufundadır, hâsıl 24.158 ³⁴.

- Nefs-i Kırçova, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 17.836 ^{34/1}.
- Nefs-i Köprülü, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 31.500 ³⁵.
- Nefs-i Pirlepe, Dukagin-zâde tasarrufundadır, hâsıl 76.977 ³⁶.
- Nefs-i Manastır, hass-ı humâyundur, hâsıl 106.226 ³⁷.
- Nefs-i Yenice-i Vardar, der tasarruf-i Hamza nâm za'im zevce-i hatun-ı Şah İsmail, hâsıl 20.000 ³⁸.
- Nefs-i Vodine, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 15.213 ^{38/1}.
- Nefs-i Karaferye, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 55.219 ³⁹.
- Nefs-i Serfiçe, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 52.251 ⁴⁰.
- Nefs-i Hurpişte, hass an tahvil-i Nizâmüddin Bey, hâsıl 18.569 ⁴¹.
- Nefs-i Bihlişte, hass an tahvil-i Nizâmüddin Bey, hâsıl 13.630 ⁴².
- Nefs-i Kastoria (Kesriye), hass-ı humâyun, hâsıl 125.604 ^{42/1}.
- Nefs-i Görice, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 9.111 ⁴³.
- Nefs-i Gümölcine, azeb ağası Ali Çelebi tasarrufundadır, hâsıl 69.365 ⁴⁴.
- Nefs-i Inos, vakf-ı imâret-i Bâyezid Han, hâsıl 90.667 ⁴⁵.
- Nefs-i Yenice-i Karasu, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 15.000 ^{45/1}.
- Nefs-i Drama, Ayas Paşa tasarrufundadır, hâsıl 51.374 ^{45/2}.
- Nefs-i Siroz, hass-ı şâhî zill-i ilâhî, hâsıl 188.301 ^{45/3}.
- Nefs-i Zihne, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 49.950 ⁴⁶.
- Nefs-i Nevrekep, Murad Şah nâm za'im tasarrufundadır, hâsıl 54.708 ^{46/1}.
- Nefs-i Temür-hisar, hass-ı Pâdişâh, hâsıl 40.360 ⁴⁷.
- Nefs-i Avret-hisarı, hass-ı humâyun, hâsıl 12.297 ^{47/1}.
- Nefs-i Sidre-Kapsı, hass-ı humâyun, hâsıl 155.817 ^{47/2}.
- Nefs-i Şehr-i Selânik, hass-ı Pâdişâh, 3.149.659 ⁴⁸.
- mezkûr şehrin niyabeti sancak beği elindedir ⁴⁹.

DER LİVÂ-İ GELİBOLU ⁵⁰

- Nefs-i Gelibolu, bâzı hass-ı humâyun ve bâzı miriliva tasarrufundadır ⁵¹.
- Nefs-i Malkara, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 55.000 ⁵².

DER LİVÂ-İ SİLİSTRE ⁵³

- Nefs-i Akkermen, hass-ı Pâdişâh, hâsıl 68.861 ⁵⁴.
- Nefs-i Kale-i Kili, hass-ı humâyundur, hâsıl 60.025 ⁵⁵.

- Nefs-i Ahyolu, hass-ı humâyundur, hâsıl 59.134.
 Nefs-i Silistre, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 117.831 ⁵⁶.
 Nefs-i Pravadi, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 25.390 ⁵⁷.
 Nefs-i Varna, vakf-ı câmi-i Sultan Selim Han, hâsıl 61.134.
 Nefs-i Hırsova, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 15.429 ⁵⁸.
 Nefs-i Karin-ovası (Karin-Âbad), mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 13.128.
 Nefs-i Misivri, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 44.760 ⁵⁹.
 Nefs-i Aydos, Mustafa Paşa tasarrufundadır, hâsıl 13.750 ⁶⁰.
 Nefs-i Rus-Kasrı, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 4.707.

DER LİVÂ-İ NİĞBOLU ⁶¹

- Nefs-i Rus-Yirgöği, بیر کۆکی dimekle mârufdur -hass-ı humâyun, hâsıl 81.893 ⁶².
 Nefs-i Ivraga, ایوراجه, hass-ı humâyun, hâsıl 42.553 ⁶³.
 Nefs-i Niğbolu, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 230.686. ⁶⁴
 Nefs-i Lofca, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 30.972 ⁶⁵.
 Nefs-i Tırnova, defterdar İskender Çelebi tasarrufundadır 62.359 ⁶⁶.
 Nefs-i Şumnu, hass-ı humâyundur, hâsıl 20.690 ⁶⁷.
 Nefs-i Zıştova, hass-ı humâyundur, hâsıl 64.448 ⁶⁸.

DER LİVÂ-İ VİZE ⁶⁹

- Nefs-i Vize, Kasım Paşa tasarrufundadır, hâsıl 25.000 ⁷⁰.
 Nefs-i Hayrebolu, Mesih Paşa-zâde Mahmud Bey oğlu Mehmed elindedir, hâsıl 65.000 ⁷¹.
 Nefs-i Birgoz (Lüleburgaz), iki sipahi elindedir, hâsıl 18.350.
 Nefs-i Dânişmend -Eski (Baba-Eski), bir subaşı elindedir hâsıl 24.360 ⁷².
 Nefs-i Çorlu, iki sipahi elindedir, hâsıl 20.000.
 Nefs-i Kırk-Kilise, Müsellem - beği tasarrufundadır, hâsıl 23.785 ⁷³.
 Nefs-i Ereğli, Vakf-ı Sultan Mehmed Han, hâsıl 116.668 ⁷⁴.
 Nefs-i Silivri, Vakf-ı Sultan Mehmed Han, hâsıl 85.070 ⁷⁵.
 Nefs-i Terkos, Vakf-ı Sultan Mehmed Han, hâsıl 53.276 ⁷⁶.
 Nefs-i İncügez, انجوكز, Vakf-ı Sultan Bâyezid Han, hâsıl 10.060

DER LİVÂ-İ ÇİRMEN ⁷⁷

- Nefs-i Çirmen, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 11.134 ⁷⁸.
 Nefs-i Hasköy, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 17.085 ⁷⁹.
 Nefs-i Yenice-i Zağra, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 32.185.
 Nefs-i Eyne-pazarı, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 18.076 ⁸⁰.
 Nefs-i Akçe-Kızanlık, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 15.485.
 Nefs-i Çirpan, Hamza nâm za'im tasarrufundadır, hâsıl 12.509 ⁸¹
 Nefs-i Rodocuk, Vakf-ı Câmi-i Sultan Mehmed Han, hâsıl
 67.720 ⁸².

DER LİVÂ-İ SOFYA ⁸³

- Nefs-i Sofya, hass-ı Pâdişâh-ı âlem-penâh, hâsıl 175.523 ⁸⁴.
 Nefs-i Pireznik, gümüş madenidir, hass-ı humâyun, hâsıl
 96.417 ⁸⁵.
 Nefs-i Çirpoçça (Çiprovcı), gümüş madenidir, hass-ı humâyun,
 hâsıl 47.553 ⁸⁶.
 Nefs-i Samakov, hass-ı humâyun, hâsıl 98.201 ⁸⁷.
 Nefs-i Şehirköy, defterdar İskender Çelebi tasarrufundadır,
 hâsıl 8.524 ⁸⁸.
 Nefs-i Berkofca, der tasarruf-ı Hüsam Bey kethüdâ, hâsıl 4.882 ⁸⁹
 Nefs-i İhtiman, Vakf-ı zâviye-i Mahmud Bey veled-i Mihal,
 hâsıl 5.231 ⁹⁰.

DER LİVÂ-İ KUSTENDİL (KÖSTENDİL) ⁹¹

- Nefs-i mâden-i Kratovo, hass-ı humâyun, hâsıl 100.428 ⁹²
 Nefs-i Dubnica, hass-ı humâyun, hâsıl 23.430 ⁹³.
 Nefs-i Menlik, Mustafa Paşa tasarrufundadır, hâsıl 54.096 ⁹⁴.
 Nefs-i Ilica, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 21.373 ⁹⁵.
 Nefs-i İvrâne, der tasarruf-ı müşarünileyh, hâsıl 21.372 ⁹⁶.
 Nefs-i İştîp, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 56.630.
 Nefs-i Ustrumca, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 35.731 ⁹⁷
 Nefs-i Radomir, bir subaşı elindedir, hâsıl 30.060 ⁹⁸
 Nefs-i Nogerîç, bir subaşı elindedir, hâsıl 20.391 ⁹⁹.

DER LİVÂ-İ MİDİLLÛ ¹⁰⁰

- Nefs-i Midilli, der tasarruf-ı mirlivâ-i Rodos, hâsıl 51.832

Nefs-i Kale-i Molova (Molivo), der tasarruf-ı müşarünileyh, hâsıl 47.160.

DER LİVÂ-İ SEMENDRE ¹⁰¹

Nefs-i Kale-i Semendre, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 120.115.

Nefs-i Kale-i Belgrad, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 40.000.

Nefs-i Jejne (Zsezsne, Kopaonik), gümüş madenidir, hass-ı şâhî, hâsıl 80.000.

Nefs-i Rudnik, gümüş madenidir, hass-ı şâhî, hâsıl 213.769.

Nefs-i Kale-i Koyluca, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 10.000.

Nefs-i Kale-i Hram حرام, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 5.000

Nefs-i Kale-i Göğercinlik, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 4.500

Nefs-i Kale-i Resava, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 500.

Nefs-i Ujiçe اوجیچ, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 15.806.

Nefs-i Niş, der tasarruf-ı Mustafa Bey, hâliyâ müşarünileyh Mustafa Bey'e sancak verilmeğın mahlûldur, hâsıl 71.058 ¹⁰².

DER LİVÂ-İ İSKENDERİYE ¹⁰³

Nefs-i İpek, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 31.368 ¹⁰⁴.

Nefs-i Podgoriçe, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 17.112.

Nefs-i İskenderiye, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 31.328 ¹⁰⁵.

DER LİVÂ-İ AVLONYA ¹⁰⁶

Nefs-i Avlonya, hass-ı Pâdişah - mezkurûn bâd-ı havâsı mirlivâ tasarrufundadır - 1.554.888 ¹⁰⁷.

Nefs-i Belgrad (Berat) der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 51.280 ¹⁰⁸.

Nefs-i Delvine, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 19.887 ¹⁰⁹.

Nefs-i Depedelen, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 3.633 ¹¹⁰.

Nefs-i Kanina قاننه, der tasarruf. . . . ., hâsıl 51.796 ¹¹¹.

Nefs-i Iskrapar اسقراپار, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 13.407 ¹¹²

Nefs-i Premedi, bir subaşı elindedir, hâsıl 13.232 ¹¹³.

Nefs-i Ergiro-Kasrı, sipahi tasarrufundadır, hâsıl 17.850 ¹¹⁴.

DER LİVÂ-İ İLBASAN ¹¹⁵

Nefs-i Kale-i Drac, hass-ı humayundur, hâsıl 255.932.

Nefs-i İlbasan, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 44.208

DER LİVÂ-i OHRI ¹¹⁶

- Nefs-i Ohri, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 54.954 ¹¹⁷.
 Nefs-i Akçehisar, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 8.279 ¹¹⁸.

DER LİVÂ-i AĞRIBOZ ¹¹⁹

- Nefs-i İstefa استفا , hass-ı hazret-i İbrâhim Paşa, hâsıl 167.595 ¹²⁰
 Nefs-i Livadiya, hass-ı Mustafa Paşa, hâsıl 45.892 ¹²¹.
 Nefs-i İzdin ایزدين , hass-ı Mustafa Paşa, hâsıl 129.275 ¹²².
 Nefs-i Atina, hass-ı hazret-i İbrahim Paşa, hâsıl 157.931 ¹²³
 Nefs-i Salone صالنه , hass-ı hazret-i Mumâileyh, hâsıl 69.774.
 Nefs-i Ağrıboz, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 65.038 ¹²⁴
 Nefs-i Kızılhisar, der tasarruf-ı merdân-ı kale, hâsıl 37.100 ¹²⁵
 Nefs-i Modoniçe مودونيچه ، ودونچ , der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl
 35.000 ¹²⁶.

DER LİVÂ-i TIRHALA ¹²⁷

- Nefs-i İnebahtı, hass-ı humâyundur, hâsıl 212.837 ¹²⁸.
 Nefs-i Badracık, hass-ı humâyundur, hâsıl 107.293 ¹²⁹.
 Nefs-i Alasonya, Mustafa Paşa tasarrufundadır, hâsıl 38.021 ¹³⁰
 Nefs-i Çatalca, hass-ı hazret-i İbrahim Paşa, hâsıl 39.912 ¹³¹.
 Nefs-i Dömeke, der tasarruf-ı Pîrî Paşa, hâsıl 60.393 ¹³².
 Nefs-i Tırhala, der tasarruf-ı mirlivâ, 131.019 ¹³³.
 Nefs-i Yenişehir, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 113.079 ¹³⁴.
 Nefs-i Fener, bir subaşı elindedir, hâsıl 60.495 ¹³⁵.
 Nefs-i Ağrafa, der tasarruf-ı zaîm, hâsıl 42.994 ¹³⁶.

DER LİVÂ-i PREZRİN ¹³⁷

- Nefs-i Prizrin, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 74.068 ¹³⁸.
 Nefs-i Tırgovişte, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 24.733.
 Nefs-i Foça, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 25.868.

DER LİVÂ-i ALACA-HİSAR ¹³⁹

- Nefs-i Zaplana زابلانه ، زابلانه , gümüş mâdenidir, hass-ı Şâhî,
 hâsıl 203.969 ¹⁴⁰.

- Nefs-i İplana ابلانہ, gümüş mâdenidir, hass-ı Şâhî, hâsıl 9491 ¹⁴¹
 Nefs-i Alaca-hisar, der tasarruf-ı mirliva, hâsıl 65.784 ¹⁴².
 Nefs-i Ürgüb, der tasarruf-ı mirliva, hâsıl 26.445.
 Nefs-i Leskofça, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 34.310.
 Nefs-i Bolvan, der tasarruf-ı zâîm, hâsıl 17.081.

DER LİVÂ-İ VIDİN ¹⁴³

- Nefs-i Vidin, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 224.011 ¹⁴⁴.
 Nefs-i Bana بانه, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 5.611 ¹⁴⁵.
 Nefs-i İsfirliğ اسفرلنگ, der tasarruf-ı müşarünileyh, hâsıl
 1.833 ¹⁴⁶.

DER LİVÂ-İ FLORİNA ¹⁴⁷

- Nefs-i Florina, sâbıka hass-ı Pâdişah idi, hâliyâ bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 36.494.

DER LİVÂ-İ MORA ¹⁴⁸

- Nefs-i Balya-Badra, hass-ı Humâyundur, hâsıl 133.032 ¹⁴⁹.
 Nefs-i Moton, hass-ı humâyundur, hâsıl 136.907 ¹⁵⁰.
 Nefs-i Koron, hass-ı humâyundur, hâsıl 162.081 ¹⁵¹.
 Nefs-i Holomiç, hass-ı humâyun, hâsıl 33.011 ¹⁵².
 Nefs-i Mezestre, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 105.539 ¹⁵³.
 Nefs-i Kartına, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 40.968 ¹⁵⁴.
 Nefs-i Anavarin, hass-ı humâyundur, hâsıl 28.964 ¹⁵⁵.
 Nefs-i Kalavorta, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 24.717 ¹⁵⁶.
 Nefs-i Koritus, (Korintus) der tasarruf-ı merdân-ı kale, hâsıl
 62.470 ¹⁵⁷.
 Nefs-i Vanika, der tasarruf-ı merdân-ı kale-i Vanika 4.400.
 Nefs-i Arhos, der tasarruf-ı Ayas Paşa, hâsıl 36.831 ¹⁵⁸.

DER LİVÂ-İ VÜLÇTERİN ¹⁵⁹

- Nefs-i Novabrda (Novobrd) hass-ı humâyundur, hâsıl 10.262 ¹⁶⁰
 Nefs-i Trepçe, hass-ı humâyundur, hâsıl 10.024 ¹⁶¹.
 Nefs-i Priştina, hass-ı humâyundur, hâsıl 59.551 ¹⁶².
 Nefs-i Vılçiturn ويلچترين der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 18.918 ¹⁶³.

DER LİVÂ-İ YANINA ياننه (YANYA) 164

Nefs-i Narda, hass-ı humâyun, hâsıl 235.777 165.

Nefs-i Yanina, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 139.550 166.

Nefs-i Rinase ریناسه der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 20.110.

Nefs-i Aydonat, mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 40.206 167.

Nefs-i Koniçe قونیچه, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 21.012 168

Nefs-i Zogoz زغوز, zeâmettir, hâsıl 31.825 169.

DER LİVÂ-İ KARLI-İLİ 170

Nefs-i Aya-Mavra ایاماوره der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 26.221.

Nefs-i Engeli-Kasrı (Angelo Kastron) انکلی قصری, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 21.002.

Nefs-i Voniçe (Vonitza) و نیچه, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 18.484.

DER LİVÂ-İ İZVORNİK 171

Nefs-i İzvornik, bâzı hass-ı humâyun ve bâzı der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 64.440.

Nefs-i Sirebereniçe سر بر نیچه gümüş madenidir, hass-ı humâyundur, hâsıl 477.032

Nefs-i Brvenik برونيك, hass-ı mirlivâ, hâsıl 6.629.

DER LİVÂ-İ HERSEK 172

Nefs-i Foça, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 41.560 173.

Nefs-i Bâzâr-ı Balac (Balagay بلاغای "Balagaj") بلج der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 9.658 174.

Nefs-i Bâzâr-ı Mostar, der tasarruf-ı . . . . . hâsıl 8.521 175.

Nefs-i Bâzâr-ı Prepolje پره بولییه (Prije Polje), der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 17.773 176.

Nefs-i Gorajda غورآرده, bir subaşı tasarrufundadır, hâsıl 27.891¹⁷⁷.

Nefs-i Nova نوه mirlivâ tasarrufundadır, hâsıl 8.421¹⁷⁸.

DER LİVÂ-i BOSNA¹⁷⁹

Nefs-i Yeni-pazar, hass-ı humâyundur, hâsıl 88.666¹⁸⁰.

Nefs-i Bâzâr-ı Saray, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 80.688¹⁸¹.

Nefs-i Vâroş-ı Vişegrad, der tasarruf-ı mirlivâ, hâsıl 39.591¹⁸².

Nefs-i bâzâr-ı Olofça اولوفجه (Olovo), hass-ı humâyun, hâsıl 77.711¹⁸³.

Nefs-i Koniç كونيج (Konjic), hass-ı humâyun 50.507¹⁸⁴.

NOTLAR

¹ D. 8803 numaralı ve kısa bir müddet sonra tanzim edilmiş defterde değışiklik yalnız hâsıldadır: 550.000.

² D. 8803 de hâsıl 655.000.

³ D. 8803 de hâsıl 602.000.

⁴ D. 8803 de mirlivâ Hasan Bey Veled-i Ömer Bey, hâsıl 512.000.

⁵ D. 8803 de sancak beği Ahmed Bey Veled-i Kasım Paşa, hâsıl 350.000.

⁶ D. 8803 de Sancakbeği Sinan Bey, hâsıl 280.000.

⁷ D. 8803 de Sancakbeği Ahmed Bey, hâsıl 375.000.

⁸ D. 8803 de hâsıl 443.000.

⁹ D. 8803 de hâsıl 406.000.

¹⁰ Ahmed Bey, yukarıda gördüğümüz gibi, Hersek sancağına gittikten sonra burası münhal kalmış, D. 8803 den anladığımıza göre, bir müddet sonra Hasan Bey Veled-i Evrenos gelmiştir. Bu sırada hâsılinda da bir tenzil olmuştur: 220.000

¹¹ D. 8803 de sancakbeği Lûtfi Bey (Sadrazam Lûtfi Paşa)dır, ki daha evvel Anadolu eyaletinde Aydın livâsında görülmektedir (Krs. İ A mad. Lûtfi Paşa), hâsıl 503.000

¹² Bu zatın Mora sancakbeği Zeynel Paşa ile becayış ettiği anlaşılmaktadır. D. 8803 de 606.000 hâsilla Zeynel Paşa görülmektedir.

¹³ D. 8803 de Ali Bey Veled-i İskender Paşa Bostanı.

¹⁴ D. 8803 de Sancakbeği Ahmed Bey birader-i hazret-i Ayas Paşa'dır ki, Ahmed Bey veled-i Kasım Paşa yukarıda gördüğümüz gibi, sonradan Hersek sancağına gönderilmiştir. Hâsıl 325.000.

¹⁵ D. 8803 de Sancakbeği Mustafa Bey veled-i Yahyâ Paşa ve hâsıl 225.000.

¹⁶ D. 8803 de hâsıl 319.000.

¹⁷ D. 8803 de Küçük Bâli Bey ki Prizrin'den buraya gelmiştir (bk. bk.) hâsil 220.000.

¹⁸ D. 8803 de Ali Bey, yukarıda zikredildiği gibi, Prizrin sancağına gönderilmiş, yerine de 180.000 hâsil ile Ahmed Bey veled-i Yahyâ Paşa'nın gelmiş olduğu görülmektedir.

¹⁹ D. 8803 de "der tasarruf-ı Mehmed Bey" denilmektedir ki, her halde, aynı zattır.

²⁰ Kimin uhdesinde olduğu burada zikredilmediği gibi D. 8803 de Selânik sancağı hiç kaydedilmemiştir.

²¹ Midilli ve Rodos D. 10.057 de olmayıp, sadece D. 8803 de görülmektedir.

²² Rumeli eyâletinin Paşa Livâsı, yâni, bu eyâlet beğlerbeğinin makarrı ve doğrudan doğruya idaresi ve kumandası altında bulunduğu yerler başta Edirne olmak üzere burada kaydedilen şehir ve kasabalarıdır. Her eyâletin bir paşa sancağı vardı. Anadolu eyâletinininki Kütayha idi. (Tafsîlât için bk. Tayyib Gökbilgin, XV. ve XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı, İstanbul, 1952; ayn. müellif, Kütahya maddesi, İslâm Ansiklopedisi).

²³ Bizzat şehir ve kasabalar nefis tâbiri ile ifade ediliyor, civar ve idâri bölge için nâhiye, kazâ tâbirleri kullanılıyordu.

²⁴ Edirne şehri bütün gelirleri ile Pâdişah haslarındandı. H. 935 de (1529) Edirne şehri Pâdişah haslarının 1.827.951 akçe olduğu görülmektedir (Krş. T. Gökbilgin, ayn. esr. s. 65 v.d.)

²⁵ Aynı malûmatı veren o devre âit diğer bir tahrir defteri (Başvekkâlet arşivi, n. 370) hâsılı 39.057 akçe olarak göstermektedir (tafsîlât için bk. Edirne ve Paşa Livâsı, tür. yer.)

²⁶ 890 (1484) tarihli bir tahrir kaydı, bize, bizzat Ergene'deki (Uzun-Köprü) bu imâret evkafının müfredat ve tafsilâtını göstermektedir ve o zaman bu hâsılın 37.108 akçe olduğunu anlatmaktadır (Krş. ayn. esr., 218).

²⁷ Her halde denize yakın olması, bu kasabanın kapudan-ı deryâ tasarrufunda bulunmasına sebep olsa gerekti. 370 numaralı tahrir defteri de (H. 935=M. 1529) onu böyle göstermekte, ancak, hâsılını 22.755 akçe yazmaktadır. İpsala ve Dimetoka hududunda Paşa sancağına tâbi küçük bir kasaba olarak tavsif eden Cihannümâ, denize yakın iki ılıcası olduğunu ve kubbelerini Davud Paşa (Koca) bina eylediğini kaydeder.

²⁸ Cihannümâ'da "Paşa sancağına tâbi bir kasaba-i bi-sûr" olarak tavsif edilen İpsala, Kanunî devri başlarında Rumeli beğlerbeği Behram Paşa tasarrufunda (49.279 akçe) idi. Ve, her halde, onun bir yeniçeri isyanı sırasında ölümünden sonra burada zikredilen vezir Mustafa Paşa (Plâk) ya geçmiş olsa gerektir. Plâk Mustafa Paşa, aynı zamanda, buradan bir mülk de satın alarak (İsmail Bey çiftliği vârislerinden) Serez'deki câmi ve imâretine vakfetmişti (Krş. 370 nu. tahrir defteri; Gökbilgin, aynı eser s. 198). Bu kasabada Murad II. câmi olduğu gibi, Menâzirül-avâlim (Esad Ef. kütüphanesi n. 2421, var. 306) ve ondan naklen Cihannümâ'nın bildirdiği Husrev kethudâ ribat ve imâretî vardı. (Krş. Gökbilgin, ayn. esr. s. 220 v.d.).

²⁹ Paşa Livâsı içinde Edirne nâhiyelerinden ve tâbilerinden sayılan bu kaza (krş. Gökbilgin ayn. esr. s. 86) şehir olarak zeâmet sayıldığını, burada ismi zikredil-

miyen subaşının, o devirde, Sofu Halil oğlu Yusuf olduğunu 370 numaralı tahrir defterinden öğreniyoruz.

³⁰ Edirne'nin şimalinde ve Tunca kenarında bulunan bu kasaba da, aynı devirde ve aynı Livâ dahilinde Edirne tâbilerinden sayılıyordu; zeamet itibar edilen bu kasabanın aynı tahrir defteri vâridatını 9041 akçe göstermektedir.

³¹ Filibe, o devirde, 29 müslüman, 4 hıristiyan mahallesi ve yahudi, çingâne cemaatleri ile büyük bir şehirdi. Burada hâsılı bildirilmemekle beraber 370 numaralı tahrir defteri 1.290.168 akçesi Pâdişah hasları ve 31.723 akçesi Âyas Paşa (o sırada henüz kubbe altı veziri idi) hasları olmak üzere 1.321.891 akçe hâsılı olduğunu kaydetmektedir. XVII. asır ortalarında Filibe'nin mîri mahsulünün senede kırk yük (4.000.000) akçeyi bulduğunu Cihannümâ'dan öğreniyoruz.

³² Bu kasabanın vâridatı Anadolu kazaskerine has tayin edilmişti.

³³ Üsküp şehrinin Pâdişah hassı olan hâsılı burada az gösterilmiştir. 370 numaralı defter, aynı devirde, nefsi-i Üsküp (hasshâ-i Pâdişah) ma'a mukata' ât-âdet-i ağnam ile birlikte — 426.527 + 1.761 = 928.288 akçe olarak tesbit etmiş ve ayrıca nâhiye-i Üsküp 6183 akçe olarak kaydolunmuştur. H.881 de vilâyet-i Üsküp Mehmed Çelebi veled-i Kurd ve Mustafa Bey veled-i Uzgur hassalarındandı. Şehrin kıst-ı bâzâr ve niyâbet ma'a vilâyet ve buzhâne ve mumhâne resmi 210.000, monopolya geliri 40.000 idi. 33 mahallesinde 634 müslim hâne, 12 mahallesinde 299 gebr hâne vardı ve hâsılı 46.982 akçe idi (Krş. 4. n. tapu deft.) H. 951 de 413 hâne müslim, 206 gebrân hânesi vardı ve yine Pâdişah hassı idi.

³⁴ Kubad Bey, her halde, zaîm idi. Bu kasabanın zeâmet olduğunu bildiren adı geçen tahrir defteri, farklı olarak, hasılını 33. 658 akçe bildirmektedir. h. 881 de nefsi-i Kalkandelen Süleyman Bey veled-i Yahşi Bey haslarından idi ve 41 müslim, 180 gebrân hânesi ile İспенçe dâhil, 46.604 akçe hâsılı vardı (Krş. 4. n. tapu deft.) H. 951 de burası Husrev Paşa hassı bulunuyordu ve altı mahallesinde 78 müslim, beş mahallesinde 93 gebr hânesi vardı ve 16.883 akçe resmi yaylak ile birlikte hâsılı kaydolunmuştur (Krş. 232 n. tapu deft. var. 84 v.dd.).

^{34/1} H. 881 de burası zaîm Ali Bey gulâm-ı mîr uhdesinde idi ve, 31 müslim, 145 gebr hânesi ve 27.870 hâsılı vardı (4 n. tapu deft.) 951 de Mustafa Bey bin Kurd Aydın Bey zeâmetindedir, 4 mahallesinde 35 müslim, 2 mahallesinde 34 gebr hânesi ve 28.881 akçe hâsılı görülmektedir (232 n. tapu deft. var. 150 v. dd.).

³⁵ Kırçova gibi Köprülü de bir zeâmet idi. Aynı devrin tahrir defteri bu hâsılları bildirmektedir. H. 881. de ise nefsi-i Köprülü subaşı hassı olarak Süleyman Bey birader-i Şahsuvar Bey, an tahvil-i İnal Bey Kastamoni uhdesinde idi. Kıst-ı bâzâr ve niyâbet-i vilâyet 3.000 akçedir; 12 müslim ve 190 gebr hânesi ile 32.684 akçe hâsılı bulunmaktadır (4 n. deft.). H. 951 de, Köprülü, Hızır Bey bin Mihal Bey bin Yahşi bey zeâmetindedir ve hâsılı 30.523 akçedir (Krş. 232 n. deft. var. 376).

³⁶ Burası da bir zeâmet idi ve zaîm olduğu anlaşılan Dukagin zâde, her halde sonradan Haleb ve Mısır beğlerbeğliklerinde tanıdığımız Mehmed Paşadır. H.881 de nefsi-i Pirlepe-ki kıst-ı bâzâr 8.000 ve niyâbet-i vilâyet 4.000 akçedir-iki mahallesinde 21 müslim hânesi, 20 mahallesinde 3.000 gebrân hânesi ve 79.614 akçe hâsılı ile Hüseyin Bey gulâm-ı Mîr zeâmetinde bulunuyordu (Krş. 4 n. deft. Pirlepe'nin h. 951 deki vaziyeti için bk. 232 n. deft. Var. 289 v. dd.).

³⁷ 370 n. tahrir defteri bu hasları 121.276 akçe hâsıl ve 14.049 akçe âdet-i

ağnam olmak üzere cem'an 261.325 akçe kaydetmektedir (951 deki vaziyet için bk. 232 n. tapu def. var. 218 v. dd.).

³⁸ Burada zikredilen Şah İsmail'in zevcesi, Çaldıran muharebesinde esir alınıp da o zaman Tâci-zâde Câfer Çelebi'ye tevziç edilen, onun idâmından sonra ise, bu kasaba zeâmetine tasarruf eden Hamza adındaki zâimin zevcesi bulunan kadın, yâni Taclü Hanım olmak lâzımdır. H.925 de nefsi-i Yenice-i vardar 793 müslim hânesi, 284 mücerred, 25 gebrân hânesi ve 24 yahudi hânesi ile 49.822 akçe hâsıllı Mevlânâ Ahmed Çelebi zeâmetinde idi (Krş. 70 n. tapu def.).

^{38/1} H. 925 de nefsi-i Vodine, İpekli Murad ve Hüseyin bin Dizdar'ın müşterek tasarruf ettikleri bir zeâmet olup 68 müslim 116 gebrân hânesi ile 34.417 akçe hasıllı idi (Krş. 70 n. tapu def.).

³⁹ Bu devre âit bir tahrir defteri (No: 167) Karaferye'de ehemmiyetli miktarda Pâdişah hası ile birlikte Mustafa Paşa (Çoban) ya âit 22.033, Ayas Paşa'ya âit 40.155 ve Kasım Paşa (Güzelce) ye âit de 55.219 akçelik hasıllar göstermektedir, yekûn olarak 562.677 akçe kaydedildiğine göre, Pâdişah hası 445.270 akçe tutmakta idi. Kasım Paşa'nunki buradaki miktara tetabuk ettiği için, bu, kasabanın varidatını teşkil ediyordu. Mustafa Paşa'nın ölümünden sonra hasılları Pâdişah hası olmuştu. H. 925 de burası 231 müslim, 578 gebrân hânesi 96.606 akçe hasıllı Mehmed birader-zâde-i Ali Paşa (Hadım, Atik) zeâmetinde idi (70 n. tapu def.).

⁴⁰ 167 n. tahrir defteri burada da Kasım Paşa hasından başka 59.573 akçelik Pâdişah hası göstermektedir. Ancak, Karaferye'de olduğu gibi, Kasım Paşa bizzat kasabanın varidatına tasarruf ediyordu. H.925 de nefsi-i Seruçe 49 müslim, 646 gebrân hânesi ve 83.713 akçe hâsil ile Mevlânâ Ahmed Çelebi'nin zeâmetinde idi (Krş. 70 n. tapu def.).

⁴¹ Burada adı geçen Nizâmüddin Bey, her halde, h. 932 de Paşa Livâsı sağ kolunun tahrir emini olarak gördüğümüz (Gökbilgin, ayn, esr., s. 365) kimse olacaktır. Buradaki timarı veyâ zeâmeti, sonradan, Pâdişah hası olmuştur (167 n. def.) H. 925 de vilâyet-i Aştin اشتين zeâmeti, Kurd Bey bin Yakub Bey bin Aştin üzerinde görülmekte, bu bölgenin merkezi olduğu anlaşılan Horpışte kasabasında (nefs-i Hurpışte) 66 müslim, 73 gebrân hânesi yazılmış bulunmaktadır. Mensuh Voynuklar ile birlikte 16.509 akçe hâsılı vardı. (Krş. 70 n. tapu def.).

⁴² H. 925 de Vilâyet-i Vulkaşin ولفاشين, Mustafa Bey Veled-i Pavlo Kurtik مصطفى پاولو كورتك zeâmetinde göstermekte, Bihlişte merkezinde 10 müslim, 94 gebrân hânesi tahrir edilmiş bulunmaktadır. Keza, Hurpışte'de olduğu gibi, mensuh voynuklar ile birlikte hâsil 10.030 akçe yazılmıştı (Krş. 70 n. tapu def.). Bundan on sene kadar sonraya âit olan tahrir defteri de (167 n.) Bihlişte'nin diğer ismini Vulkaşin olarak zikretmekte ve kasabayı Pâdişah hası (13.630 akçe) göstermektedir. Ancak, burada, yâni bu kazâ dâhilinde Behram Paşa'nın da (Rumeli Beğlerbeği) 15.897 akçelik hasılları bulunuyordu.

^{42/1} H. 925 de nefsi-i Kastoriya Odabaşı Mehmed Bey ile Selânik ser-piyâdesi Hızır'ın zeâmetinde olup 67 müslim ve 732 gebrân hânesi görülmekte, 73.888 akçe hâsılın -ki voynuğan-ı mensuh ile birlikte- 45.300 akçesi Mehmed Bey'in mütebâkisi diğerinin olarak kaydedilmiş bulunmaktadır. Kalesi müstahfazları timarı da vardı (Krş. 70 n. tapu def.).

⁴³H. 925 de Vilâyet-i Goriçe'de Kasım Bey hiş-i Yahya Paşa zeâmeti bulu-

nuyordu ki, bunun buradaki Kasım Paşa olması çok muhtemeldir. Ayrıca, bu devirde, Goriçe kalesi müstahfazları için de tumarlar görülmektedir (Krş. 70 n. tapu deft.). Kasım Paşa'nın, h. 935 sıralarında Görice şehrinden başka bu kaza dahilinde diğer hasları da vardı ve yekünü 57.169 akçeyi buluyordu (Krş. 167 n. deft.).

⁴⁴ Gümülcine şehri bir zeâmet olarak "der tasarruf-ı Ali Bey bin Canbaz Mustafa Bey ağâ-yı azebân-ı Rumeli" uhdesinde, h. 925 de 68.514 akçe hâsıl ile (303 müslim hânesi 197 mücerred, 48 gebrân hânesi 6 mücerred, 19 yahudi hânesi), sonradan 69.365 akçe hâsıl ile bulunmakta idi (Krş. 70 ve 167 n. tapu defterleri).

⁴⁵ H. 898 (1492) tarihli vakfiyede Edirne'de Bâyezid II. külliyesi evkafında görülen İnoz kasabası 728 hânede 72.590 akçe hâsılı ihtivâ ediyordu. Sonradan buna ilâveler olmuş ve hâsıl yükselmşti. (Tafsîlât için bk. Edirne ve Paşa Livâsı, s. 377).

^{45/1} H. 925 de nefsi-i Yenice-i Karasu 215 hânc ve 124 mücerred ile Pâdişah haslarından idi ve 37.804 akçe hâsıl vardı (Krş. 70 n. tapu deft.).

^{45/2} H. 925 de Vilâyet-i Drama Rumeli beğlerbeğisi Ferhad Paşa'nın tasarrufundadır (nefs-i Drama 116 müslim ve 153 gebrân hânesi, 51.374 akçe hâsılı ile). Buraya tâbi olan Kavala ise 22 müslim, 61 gebr hânesi ile 4.736 akçe hâsılı Pâdişah hassıdır (Krş. 70 n. tapu deft.).

^{45/3} H. 925 de nefsi-i Serez yine Pâdişah hassı idi (684 müslim 545 gebrân, 54 yahudi hânesi ile). Bu esnâda Serez hâsılı 100.397 akçe, ayrıca, mukataa-i bâc-ı siyah ve resm-i kantar senede 104.000 akçe idi. (Krş. 70 n. tapu deft.).

⁴⁶ Fâtih devrine âit bir tahrir defteri, Drama ve Nevrekop gibi Zihne'yi de vilâyet olarak tavsif etmekte ve bunların Mehmed Paşa (Karamanî) hassı olduğunu bildirmektedir. Yine o devirde bu kasabanın şem'-hâne mukataası, Drama ve Serez ile birlikte, ehemmiyetli bir vâridat kaynağı olarak görülmektedir. Kanunî devrinde ise, burada da işaret olunduğu gibi, diğer bâzı mücavir şehir ve kasabalar statüsünde ve zu'amâ ile erbab-ı tumar tasarrufunda idi (Krş. Edirne ve Paşa Livâsı s. 74, 85, 145, 148). H. 925 de Zihne yine vilâyet olarak gösterilmekte olup, nefsi-i Zihne 46 müslim hânesi, 27 mücerred, 419 gebr hânesi, 73 mücerred ve 141 bîve ile 56.928 akçelik bir zeâmet idi, fakat zaîm kaydolunmamıştır (Krş. 70 n. deft.).

^{46/1} H. 925 de nefsi-i Nevrekop 167 müslim hanesi ve 67 mücerred, 319 gebr hânesi, 26 mücerred ile 51.509 akçe hâsılı ve Şah Hüseyin Bey kethudâ-i Kara Hamid zeâmetinde idi. (Krş. 70 n. deft.).

⁴⁷ XV. asırda burada mevcut çeltik zeâmeti mukataasına Mehmed Paşa (Karamanî) ve Mesih Paşa timar olarak tasarruf ediyorlardı (Krş. Edirne ve Paşa Livâsı, s. 138, 149). H. 925 de nefsi-i Temür-Hisar 122 müslim hânesi, 33 mücerred, 205 gebr hânesi, 27 mücerred ile Pîrî Mehmed Paşa'nın حضرت پیر محمد پاشا hassı idi ve 27.625 akçe hasılı vardı (Krş. 70 n. deft.).

^{47/1} H. 925 de nefsi-i Avrethisarı 13 müslim (3 mücerred) ve 31 gebrân hânesi (6 mücerred, 8 bîve) ile 12.061 akçe hâsılı Pâdişah hassı idi (Krş. ayn. deft.).

^{47/2} H. 925 de nefsi-i Sidrekapsı 62 müslim (12 müc.) ve 305 gebr hânesi (31 müc., 37 bîve) ile Pâdişah hassı idi (Krş. ayn. deft.).

⁴⁸ 167 n. tahrir defteri (H. 935) Selânik bölgesindeki altı şehir ve kasabanın 150 köyü, mezreaları, çiftlikleri v.s. ile Pâdişah hassı olarak 8.059.108 akçe hâsıl kaydetmektedir.

⁴⁹ Buradaki niyâbet, Edirne'de olduğu gibi, niyâbet-i gebrân-ı nefsi-i Selânik

olacaktır ki, bu vâridat mühim bir yekûnu bulmakta idi. Bu niyâbete tasarruf eden sancakbeği, Paşa Livâsındaki bir mirlivâ, belki de, bu devirde tahrir defterinde mîr-i Selânik diye bahsedilen kimsedir (ayn. esr. s. 76, 113). H. 925 de Selânik 1374 müslim hânesi (282 müc.) 1087 gebrân hânesi (55 müc., 300 bîve), 3143 hâne yahudiyân (530 müc.) ile 3.506.762 akçe hâsıllı Pâdişah hassı idi (Krş. 70 n. tapu deft.).

⁵⁰ Gelibolu Livâsı, Kâtip Çelebi'nin ifadesiyle "kapudân-ı bahr sancağı,, itibar olunurdu. Bu devirde bu livâ, sâdece, Gelibolu ile Malkara'dan mürekkep görünmektedir. Hattâ, Murad II. nin Gelibolu ile Malkara'ya sancakbeği nasbettiği bir zâttan (İzzeddin Balaban Bey) h. 840 tarihli bir huccette bahis vardır (Krş. Edirne ve Paşa livâsı, s. 173). H. 860-870 senelerine âit Gelibolu tahrir defteri ile H. 925 tarihli bu livâ defteri (ayn. esr. s. 352 v.d.) bunları ve daha bir iki yakın nâhiyeyi (Ece - ovası, Kilüdülbahr v.s.) kaydetmektedir. Sonradan, Gelibolu Kapudan Paşa eyâletinin (Cezâyir-i Bahr-ı Sefid) Paşa sancağı olmuş, bir kısım adalarla bâzı sâhil şehirleri birer livâ halinde bu eyâlete bağlanmıştı (Tuhfetül kibar, s. 146). XVII. asır başlarında Gelibolu livâsının nâhiyeleri şunlardı: Gelibolu ma'a nâhiye-i Evreşe اورشه, Cezire-i Limnos, Cezire-i Taşoz, nâhiye-i Malkara ma'a nâhiye-i İbri, nâhiye-i Keşan, nâhiye-i İpsala, nâhiye-i Gümülcine. (Krş. 724 n. tapu deft.; bu livânın Cezâyir-i Bahr-i Sefid eyâleti dahilinde, bu devirde, zeâmet ve timarları için bk. 731n. deft.).

⁵¹ Bu hususta 75 n. tahrir defteri tafsilâtı ihtivâ eder (Edirne ve Paşa livâsı, s. 533; H. 1023 deki vaziyeti için bk. 724 n. deft.).

⁵² Fâtih devri tahrir defteri (No. 12) bu kasabayı, Gelibolu mîr-i alemi hassı olarak gösteriyordu ki, sonradan burada sancakbeği bulunduğu için onun hassarından oldu (Edirne ve Paşa livâsı, s. 532).

⁵³ Sonradan, XVII. asırda 9 sancaklık bir eyâlet olduğunu bildiğimiz (Aynî Ali Risâlesi s. 12) Silistre bu devirde 11 kadılık yer olarak (kazâ) tahrir defterlerinde işaret olunmuştu. Ancak bu livânın şimdiki kazâları ile 370 numaralı defterde zikredilen kazâlar arasında bâzı farklar vardır. Msl. Yanbolu burada zikredilmediği hâlde, orada bir kazâ olarak gösterilmiştir. Nitekim Bâyezid II. vakfiyesinde de "Silistre sancağında Yanbolu tevâbiinde..." ki köylerden bahsedilmektedir (Edirne ve Paşa livâsı s. 534, (29). Silistre livâsı H. 977 de Silistre ve Akkerman livâsı olarak bir tahrir defterinde, Kanunnâmeleri ile tahrir edilmiş ve fihristinde "Kazâ-i Akkerman" "Kazâ-i Cankerman", "Kazâ-i Kili", Kazâ-i Bender", "Kazâ-i Brail" (İbrâil)", "Kazâ-i Silistre", Kazâ-i Hırsova", "Kazâ-i Tekfur - gölü" olarak tesbit olunmuştur. Mamafih, bu defterin bu livânın ancak bir kısmını göstermekte bulunduğu, baştaki kanunnâmelerde bu sancağa tâbi bütün yerleri zikretmesinden de anlaşılmalıdır. Bu kanunnâmeler başlıca şunlardır: Silistre kanunnâmesi, Akkerman iskelesi, Cankerman iskelesi, Kili iskelesi, Bender iskelesi ve diğer resimleri, Brail iskelesi ve kanunnâmesi, Tulça ve İsakçı ve iskeleleri kanunnâmeleri, Baba iskelesi ve bâc-ı bâzârî, Hırsova iskelesi, Kara Harmanlık iskelesi ve bâc-ı bâzârî, Silistre iskelesi ve diğer resimleri, Göncü-pazarı, Köstence pazarı, Sulu-Mankaliye kanunnâmeleri, Varna ve Balçık iskeleleri, Hacı-oğlu pazarcığı, bâzı köyler kanunnâmeleri, Pravadi, Misori, Aydos, Ahyolu, Suzaboli, Yanbolu, Karın-âbâd v.s. Kanunnâmeleri (Krş. 483 n. tapu deft.).

⁵⁴ Akkerman kasabasının Pâdişah hassı içinde hristiyan reâyanın haracı

da vardı ki, bunun h. 892 den itibaren başladığını ve “cizye-i gebrân-ı vilâyet-i nefsi Akkerman için buranın kadısına h. 896 da (1490) hüküm gönderildiğini biliyoruz (Krş. Edirne ve Paşa livâsı, s. 158). Akkerman h.977 de yine bütün gelirleri ile Pâdişah hassıdır. Bu sırada 25 mahallede 555 müslim hânesi, 9 mahallede 113 gebrân hânesi, ayrıca, Akkerman kalesi yahudiler cemaati, kıptiler cemaati vardı. Bu kale-nin erleri, azebleri, beşlûleri, topcuları v.s de tesbit edilmişti (Tafsîlât ve çeşitli resimler için bk. 483 n. tahrir deft.).

⁵⁵ H. 977 de Kili kazâsı Pâdişah hassı idi ve kasabada 13 mahallede -ki bunlar arasında Çerkes mahallesi de vardı- 298 müslim, 5 mahallede 316 gebrân hânesi, kale merdân (72), beşlûyân (19), ve topcuları v.s. tesbit edilmiştir. (Krş. ayn. deft.).

⁵⁶ Silistre kale ve şehrinden başka bu sancak dahilinde diğer kasabaların da vâridatına tasarruf eden mirlivâ uzun müddet Kasım Paşa (Koca, Cezerî) idi ki, onun Bâyezid II den ve sonra Yavuz’dan aldığı mülkü vardı (Tafsîlât için bk. Edirne ve Paşa livâsı, s. 433). h. 977 de mirlivâ hasslarından olan nefsi-i Silistre, 20 mahallede 447 müslim, 15 mahallede 633 gebrân hânesi ve ayrıca yahudi, kıptî cemaatlerini ihtivâ ediyor ve Silistre kalesi muhafızları bulunuyordu (Tafsîlât için bk. 483 n. deft.).

⁵⁷ Kâtip Çelebi’nin “Dobrice içinde kasaba ve kazâdır. Hacı-oğlu-Pazarı ve Karın-âbâd etrafında birer günlük yoldur” dediği bu kasaba ile Edirne civarındaki Pravadi köyü (Krş. Edirne ve Paşa livâsı, s. 363) birbirine karıştırılmamalıdır.

⁵⁸ H. 977 de Hırsova kasabası Silistre mirlivâsı Mehmed Bey’in hasslarından idi ve Hırsova kalesinin 69 müstahfızı, 71 hâne müslim, 84 hâne gebrân v.s. vardı ve hâsıl (salâriye ile birlikte) 32.100 akçe idi (Krş. 483 n. deft.).

⁵⁹ 370 n. tahrir defteri kazâ-i Rus-kasrı dâhilinde “nefs-i Misivri” yi aynı hâsıl ile mirlivâ hassı göstermektedir. Bu vesikada ise ayrıca Rus-Kasrı kasabası da, bir subaşı tasarrufunda olarak, işaret olunmuştur.

⁶⁰ Bu kasaba daha sonra, her halde, Mustafa Paşa (Boşnak, Çoban, Gazi) nin h. 935 de vefatını müteakip, sadrazam İbrahim Paşa’nın 14.496 akçe ile hassları arasına girmişti (Krş. 370 n. deft.).

⁶¹ XIV. Asır sonlarından itibaren bir sancak olarak serhad livâsı yapılan Niğbolu’da Yıldırım Bâyezid tarafından bir câmi tesis olunmuş ve evkafı vücade getirilmişti. Celâl-zâde, Tabakatülmemâlik... eserinde yedinci derecede bu sancak ahvâlini zikretmekte, Aynî Ali de Rumeli eyâleti teşkilâtında burayı da saymaktadır. Bâyezid II. in damatlarından Nasuh Bey’in 909 da (1503) burada sancakbeği olduğunu biliyoruz. Sonradan XVII. asırdâ Niğbolu livâsı Silistre eyâletine bağlanmıştı (Aynî Ali Risâlesi, s. 12; Tabakatülmemâlik fî derecâtülmesâlik, Üniversite ktb. Ty. 5997 var. 10 v.d.; Edirne ve Paşa livâsı, s. 177, 449) Rüstem Paşa’nın ikinci sadaretinde (1556) yapılan bir tahrirde Niğbolu livâsı nâhiyeleri şu şekilde yazılmıştı: Niğbolu, İvraça, İzladi, Lofça, Tırnova, Çernoy, Hezargrad, Şumnu, Yanbolu, Zağra-i Yenice, Zağra-i Eski-hisar. Yine bu defter bu livânın kalelerini de şöylece sıralamaktadır: Niğbolu, Hlonik حلونيك, Ziştöy, Tırnova, Tutrakan, توترقان, Çernoy, Yirgöği-berü yaka (Ruscuk), Yirgöği-Öte yaka-. (Krş. 467 n. dft.). Bu suretle, İbrahim Paşa devrindeki tahrirde kaydedilmeyen iki nâhiye (İzladi, Çernoy) ve Paşa livâsı ile Çirmen livâsından iki nâhiye (Eskihisar-Zağra, Yenice-Zağra) bu livâya eklenmiştir.

⁶² Burada Rus olarak gösterilen yer Ruscuk kasabasıdır. Bu vesikada Yirgöği ile ikisinin aynı olduğu işaret olunmuştur. Cihannümâ ise “nehr-i Tuna'nın Eflak tarafında Ruscuk'dan bir miktar aşağı kasaba ve kazâdır, kal'asını bir cânip-ten ihata idüp mahallatı ol nehrin kara tarafında vâki olmuştur” diyerek Tuna'nın iki yakasında bulunan bu iki kal'a ve kasabayı tefrik etmiştir. Diğer taraftan 370 n. defter “kazâ-i Çernoy چرنوی” da “nefs-i Orus (Rus)” göstermektedir ki, Cihannümâ bunun sebebini bize anlatmaktadır: “sâbika kal'a ve şehir Tuna'dan nisif merhale Çernoy mahalli olup bâdelfetih Ruscuk mahalli binâ ve tâmir olunmuş”. Belki de bu yüzdendir ki, 370 n. tahrir defterinde kaydolunduğu üzere, bu kasaba ahâlisi kâmilten avarız-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyeden mu'af ve müsellemler olmuşlardır. Fâtih devrinde Niğbolu, Vidin kaleleri ile birlikte Yirgöği (Yergöği) kal'ası müstahfizânı cemâatine de Gümülceine memleheları mukataâtından mevâcip verildiğini görüyoruz (Edirne ve Paşa libâsı, s. 151). Nahcivan seferinden sonra tahrir ve yukarıda işaret olunan (Not 38) defterde ise Niğbolu livâsı kal'aları arasında hem Yirgöği -berü yaka- ki Ruscuk olması lâzımdır - hemde kal'a-i Yirgöği - öte yaka- ve aynı zamanda Çernoy kal'ası yazılmıştır. Bu sırada (XVI. asır ortası) “nâhiye-i Çernoy” da “nefs-i Tutrakan” 20.332 akçe ile Pâdişahın kadim hasslarından ve aynı nâhiyede bulunan “nefs-i Rus” 95.726 akçe ile Pertev Paşa hasslarından idi.

⁶³ 370 n. defter bu kasaba için, “nefs-i Ivraga bazârı durur ve gümüş mâdenidir” der ki, diğer bütün mâden şehirleri gibi burası da Pâdişahı hassı olmuştu. Kezâ Kanunî devrine âit 416 n. tahrir defter. “nefs-i Ivraga'da mâden olup müslümanları ve keferesi mâden mesâlihine hizmetleri ve mâden masraflarına haftadan haftaya akçe cem'idüb mâden sarfettikleri için avâriz-ı divâniyyeden mu'aflardır” demektedir. Bu esnada nefsi-i Ivraça 74 müslim, 354 gebrân hânesi, demirci olan kıptî ve 53.162 akçe hasılı ile Pâdişahı hassıdır (Krş. 416 n. defter. 1556 da 72.215 akçe hâsılı ve tafsilât için bk. 467 n. defter.).

⁶⁴ Cihannümâ, burası için “Tuna kenarında yârda evleri çam tahtasından bir kasaba-i kebîre ve kazâ ve livâ...” demekte ve “Vâfir bahçesi, bağı, cevâmii üç yerde hamamı ve bir tell-i refi'de bir kapulu taş hisarı vardır andan Tuna kenarına iner bir sūr dahi çevrilüp” diye tavsifini yapmaktadır. XVI. asra âit tahrir defterleri (416, 467 n. tapu defterleri.) bu livâyı hep mirlivâ hâssı olarak göstermektedir. Bu kasabadaki müslüman cemâati “kâfirden kaleye ihtiyat ve hıfza ihtiyâç vâki oldukda kal'a içine girüp baklerler imiş ol sebepten avârizdan mu'af ola deydü defter-i köhnede mukayyed olup” Fâtih devrinden beri bu statülerini muhafaza etmişlerdi. Kale içindekilerle berâber 20 mahallede 463 müslim ve 25 mahallede 396 gebrân hânesi bulunuyordu. Aynı zamanda Voynuklar, kapudan hizmetkârları, Niğbolu ile karşıdaki Hlonik kal'asını bekleyen zenberekçiyan, okçıyan, topçuyân da vardı. Hâsılı cem'an 321.971 akçe idi (416 n. defter.). Bu asrın ortalarında mirlivâ hassları arasında görülmektedir (Krş. 467 n. defter.).

⁶⁵ 370 n. tahrir defteri de burasının “hass-ı za'im” olduğuna -aynı gelir ile işaret ettikten sonra şu izahatı da vermektedir: “nefs-i Lofca ikamet cem' olunur ve hâzârı durur kasabadır”. Bu devre âit diğer tahrir defter. (416 n.) “nefs-i Lofca'yı “zeâmet-i benâmi Mehmed Bey veled-i Hüsrev Bey kethüdâ-i atik-i Rumeli” olarak kaydetmekte ve 6 mahallesinde 133 müslim ve 13 mahallesinde 156 gebrân hânesi yazmış bulunmakta, hâsılı da 31.103 göstermektedir. Nahcivan seferinden

sonra yapılan tahrirde ise “nefs-i Lofca” 34.280 akçe hâsıl ile Pertev Paşa hassaları arasında bulunuyordu (krş. 467 n. deft.)

⁶⁶ Bu ve 370 n. defter İskender Çelebi hayatta iken tesbit ve tanzim edilmişti; diğer kayıt şöyledir: “خاصاً صدرالاکرام والاعظم حضرت اسکندر چای” Tirnova, daha sonra Süleyman Paşa (Hadım) hassaları arasında (206 müslim, 379 gebrân hânesi, ayrıca Lâtinân-ı Dubrovnik, hâsılı 64.671 akçe) idi (416 n. deft.). Daha sonra ise Ali Paşa (Semiz) hassalarından bulunduğu (66.741 hâsıl ile) görülmektedir (467 n. deft.).

⁶⁷ Şumnu kasabası 1556 da 22.137 akçe ile “kadîm” Pâdişah hassı idi (krş. 467 n. deft.).

⁶⁸ 370 n. defterde bu kazâya âit daha fazla bilgi vardır: bu kasabanın iskele olduğu, fakat, Niğbolu mirlivâsı Mehmed Bey veled-i Ali Bey bin Mihâl’in hassı bulunduğu (aynı hâsıl ile) görülmektedir. Bu asır ortalarında Zıştoy, Niğbolu nâhiyesinde bir köy olarak Voynuk seraskeri Hüseyin’in timarı idi (krş. 467 n. deft.).

⁶⁹ Rumeli’de ilk teşkil edilen livâlardan olup Cihannümâ’nın harap olduğunu (XVII. asırda) bildirdiği kalesi, her halde liva merkezi olmasında bir âmil bulunmuş olsa gerektir. Beğlerbeğine tâbi olan sancakbeyinden başka bu eyâlete merbut olan yedi yürük beğinden biri mîr-i yürükân-ı Vize idi ve bu yürükler Vize havâlisinde bulunuyordu. Aynî Ali bu livânın 224.465 akçe sancakbeyi hassı ve 44 cebelûsu bulunduğunu, livâ dahilinde 20 zeâmet ile 79 timar bulunduğunu tesbit etmiştir. Sonradan Vize livâsı da Silistre eyâletine bağlanan sancaklardan biri oldu. Kâtip Çelebi, bu ve 370 numaralı defterde yazılanlardan başka Pınar-Hisar, Çatalca ve Saray kazâlarını da Vize’ye tâbi göstermektedir.

⁷⁰ Bunun hangi Kasım Paşa olduğu bilinmemekle beraber Güzelce Kasım Paşa olması daha fazla muhtemeldir. 370 n. tahrir defteri Vize kasabasının, ismini zikretmiyerek, mirlivâ hassalarından bulunduğunu (aynı şekilde 25.000 akçe), bu hâsılın galle, ispençe ile âsiyâb rûsumundan, şıra, kovan, bostan ve çayır öşüründen ibaret olduğunu, nâhiye-i mezbûre niyâbetinin, serbest olmiyan timarlardan nisif, cürm-i cinâyet, bâc-ı bazar, şehir yakınındaki mezrealar mahsulü sayıldığını bildirmektedir.

⁷¹ Mesih Paşa’nın diğer çocukları için bk. Edirne ve Paşa Livâsı, s. 439. 1503 de Bâyezid II. den ihsan alan Mahmud Çelebi’yi (Bey) tanıdığımız gibi Kanunî devri başlarında Mesih Paşa evkafına mütevellî olan diğer bir torunu Ahmed Bey hakkında da bilgimiz vardır. Bu zâtın bu sırada Vize mirlivâsı olması ihtimali zayıftır. Her halde Hayrebolu’ya zeâmet suretiyle ve bir sipahi olarak tasarruf ediyordu. Burası da biraz sonra mirlivâ hassı olmuştu (370 n. deft.).

⁷² Burada sâdece Dânişmend-eski deniyorsa da 370 tahrir defterinde “Baba-Eskisi nâm-ı diğer Dânişmend-Eskisi” olarak ve Vize mirlivâsı haslarından diye kayıtlıdır. Yol üzerinde bir kasaba olduğu için halkın “âyende ve revendeye hizmet” ettiği de işaret olunmuştur.

⁷³ Kırk-Kilise, Rumeli’de Müsellem-sancağı idi ki, burada Vize livâsına bağlı bulunmakla beraber Müsellem beği tasarrufunda olduğu, 370 de ise doğrudan doğruya Kırk-Kilise mirlivâsı haslarından bulunduğu kaydedilmiştir.

⁷⁴ İstanbul’daki Fâtiḥ Sultan Mehmed evkafının 894 (1489) senesine âit muhasebesinde Çorlu’ya tâbi Ereğli koryesi vâridatı kaydedildiği gibi 935 (1529)

tahririnde de Kırk-Kilise'ye tâbi, herhalde, diğer bir Ereğli köyü bu vakfa âit görünmektedir (ayn. esr. s. 303, 309). Vâridatları ve ehemmiyetleri dikkate alınrsa, bunun, ikincisi, yâni Silivri'ye yakın olup da bugün dahi Çorlu'ya bağlı bulunan Ereğli olması daha fazla muhtemeldir. Bu tarihten 30-40 sene önce bu Ereğli'nin memleha vâridatı ile birlikte bir yük akçeye yakın vâridatı vardı.

⁷⁵ Silivri bu sırada üç müsliman mahallesi, 12 hıristiyan mahallesi ile vakfa âitti. Kasabanın umumî vaziyeti ile, bu asır ortalarındaki durumu için tafsilât Edirne ve Paşa livâsı (s. 303, 312 v. d.) eserindedir.

⁷⁶ 1489 da burası diğer bir kısım köylerle birlikte vakfa âit olarak tahrir edilmişti (ayn. esr. s. 303).

⁷⁷ Bu livâ Koca Nişancı tarafından derece-i sâdisede ayrıca bahis konusu edildiği gibi, 921 (1515) tarihli mufassal bir timar defterinde de nâhiyeleri tek bir istisnâ ile, Ergene ilâvesile, kaydolunmaktadır (ayn. esr. s. 18). XVII. asırda Cihannümâ bunu orta kol memleketlerinden saymakta ve nâhiyelerine cisr-i Mustafa Paşa ile başlamaktadır. Bu devirde bu livâ, Aynî Ali'ya göre, 20 zeâmet ve 130 timardan müteşekkildi.

⁷⁸ Fâtih devrinde bu kasabanın mîr-i âlem hasslarından olduğu ve içinde İmâret, câmi ve gebrân mahalleleri bulunduğu görülmektedir. (ayn. esr. göst. yer.) No. 370 tahrir defteri ise bu kaydın aynıını bildirmektedir.

⁷⁹ Burada bahis konusu olan Hasköy, Filibe'den bir merhale beride olan Uzunca ova-Hasköy'dür. Burasının Çirmen'in "ahâr haddi" olduğunu söyleyen Kâtip Çelebi, Hasköy olarak bize, Havass-ı Mahmud Paşa olarak tanınan, Havsa kazâsı dahilindeki Hasköy'ü tanıtmaktadır.

⁸⁰ No. 370 tahrir defteri burayı *عن قضاء تكور طاعى درلواء چرمن* olarak işaret etmekte olup Cihannümâda Eynecik (Inecik) şeklinde geçmektedir.

⁸¹ Aynı tahrir defteri Kazâ-i yenileme Çirpan der livâ-i Çirmen olarak ve za'ı min ismini zikretmiyerek 20.056 akçelik zeâmet kaydetmektedir.

⁸² Tekirdağı da Çirmen'e tâbi idi. Bu tahrir defteri de *قضاء تكور طاعى* şeklinde yazarak İstanbul'daki Fâtih Câmi evkafına merbut olduğunu teyid etmektedir. (Tafsilât için bk. Edirne ve Paşa Livâsı, s. 313).

⁸³ Tabakatülmemâlik... müellifi Sofya livâsını ayrıca zikretmez, her halde, "Paşa sancağında olan medâyin ve kılâ ve kasabat ve nevâhî..."meyanında telâkki eder. Zâten 370 numaralı defter de Paşa livâsında Sofya kasabası olarak mutalâa ve kaydetmektedir. Aynî Ali, Paşa sancağında Sofya ve Manastırı merkez olarak kayıt ve işaret ettiği gibi Kâtip Çelebi de ("belde-i mezbûre livâsı Paşa sancağı tâbir olunup..." demektedir. Ancak, burada bu livâ dahilinde zikredilen kasabalardan başka, Cihannümâ, aşağıda diğer bir livâ kasabaları arasında kaydedildiğini göreceğimiz Dubniçe, Radomir kazalarını da saymaktadır. Diğer taraftan, H. 896 tarihli Rumeli gebrân cizyesi tevziâtını gösteren bir defter, Sofya'yı bir livâ olarak zikretmekte ve buraya tâbi bir de Aşağı-Bucak denilen bir yeri göstermektedir. (krş Edirne ve Paşa Livâsı... s. 155) H. 934 tarihindeki bir "defter-i mücmel-i Livâ-i Sofya" bu sancak dahilinde İhtiman'dan gayrı bütün nâhiyeleri ihtiva etmekte, fakat, Cihannümâ'nın kaydettiği yerleri almamaktadır (krş. 145 n. tapu deft.).

⁸⁴ 370 numaralı tahrir defteri Sofya kasabasını aynı mikdar hâsıl ile Rumeli mîrmîrânı hassı olarak bildirmektedir. Filhakika Sofya şehri ve daha bâzi köyler

Pâdişah hassı iken ifrâz olunarak, bir aralık H. (934 tarihinde) Rumeli beğlerbeği Behram Paşa'ya verilmişti. (Krş. 145 n. tapu deft.).

⁸⁵ 370 n. defter de bu kasabanın gümüş mâdeni olduğunu bildirir ve “bâzârı durur” tâbiriyle pazar kurulduğunu anlatır. Hâsılını da, Pâdişah hassı olduğunu belirtmemekle beraber, 96.417 akçe göstermektedir ki, bu rakamı, defterimizde yeri açık bırakılan mikdar olarak kabul etmek lâzımdır. Mamafih, 145 n. tahrir defteri nefsi-i Pireznik'in, gümüş madeni ve Pâdişah hasslarından olduğunu kaydederek hâsılının “ma'a nukre-i maden-i mezbure” ile 37.045 akçe olduğunu bildirmektedir.

⁸⁶ Bu kasaba bu defterde Çitrofa gibi yazılmışsa da yanlıştır. 370 n. tahrir defteri diğer adının Jeleznik زليتك olduğunu ve “mâden-i bâzârgâh” bulunduğunu aynı hâsıl ile bildirmektedir (ayrıca bk. 145 n. tapu deft.).

⁸⁷ 370 n. defter Samakov kazasını bir yerde صهاقو اولاجر, başka bir yerde صهاقو اولاجر olarak kaydetmekte ve buradaki hâsılı göstermektedir (ayrıca krş. 145 n. tapu deft.).

⁸⁸ Pirot ismini de taşıyan bu kasaba İskender Çelebi elinde hass olarak bulunuyordu. 370 n. defter aynı hasılın “hassha-i İskender Çelebi defterdâr-ı dergâh-ı âlî” olduğunu tasrih eder. Ancak, bu devirde Rumeli'de “timar ber-veçh-i çiftlik der tasarruf-ı İskender Bey defterdar..” da gösterilmektedir (krş. Edirne ve Paşa Livâsı.. s. 86, ayrıca bk. 145 n. tapu deft.).

⁸⁹ 370 n. defter bu kasabanın, o sırada Rumeli kethüdası olan Hüsam Bey'in zeâmetinden olduğunu işaret eder. Bir müddet sonra, bu zâtın Rumeli defterdarı sıfatıyla Tekirdağ'ını hass olarak tasarruf ettiğini biliyoruz (Krş. 128 n. tahrir defterinden naklen Edirne ve Paşa livâsı.. s. 84; kezâ bk. 145 n. tapu deft.).

⁹⁰ (Mahmud Bey b. İskender b. Mihaloğlu hakkında bk. ayn. esr. index).

⁹¹ Tabakatülmemâlik mukaddimesi on birinci dereceyi bu sancağın beyanına hasrettiği gibi; Aynî Ali de Rumeli eyaleti içinde Köstendil livâsının has, cebelû v. s. bildirir. 167 n. defter bu livânın 15 safer 937 tarihli (8. X. 1530) mahsulât icmâl muhasebesini (s. 198) nakletmekte ve bu livâyâ bağlı yerlerin durumunu sıralamaktadır. Burasının 1503 de Mahmud Bey adında bir mîrlivâsı bulunduğu da malûmdur. Bir icmâl defteri bu livânın 1530 da 4 kadılık yer olduğunu bildiriyorsa da, bu defter 9 kasaba olarak kaydetmektedir (Edirne ve Paşa livâsı..) 892 tarihli ve Köstendil livâsının (Alaca hisar ve Ezenbul livâsı ile birlikte) voynuklarının esamisini gösteren bir tahrir defteri (21 n. tapu deft.) şu nâhiyeleri zikretmektedir (Ilıca, Radomir, İvrâniye, Nögeriç, Tikveş (tâbi-i Kaza-i Ustrumca), Menlik (tâbi-i kazâ-i Timurhisar), İştîp, Koçana (tâlib-i kazâ-i İstîp), Ustrumca, Doyrangölü (der kazâ-i Ustrumca). Öyle görünüyor ki, burada zikredilen Kratova ile Dubnica sonradan ilhak edilmiş olacaktır. 957 tarihli diğer bir Köstendil livâsı tahrir defteri bu livâyı Ilıca, Kratova, Ustrumca, İvrâniye kazâlarına ayırmakta ve Ilıca kazâsını Ilıca, İslavişte اسلاويشته, Biyalıç بياليج, Dubnicza (“hâliyâ müstakil kadılık oldu” hâşiyesi var), Radomir, Sersil maa' Gorna Krasna مع كورنه قواسنه nâhiyelerini ihtiva etmektedir. Kratova kazası Kratova, İştîp, Koçana, Nögeriç nâhiyelerinden, Ustrumca kazâsı Ustrumca, Tikveş, Menlik (der kazâ-i Timurhisar), Toyran-gölü ve diğer dört nâhiyesi, İvrâniye kazâsı da İvrâniye ve gayrühü nâhiyelerini ihtiva ediyordu (krş. 269 n. tapu deft.).

⁹² Kratova kasabası bu devirde 28 mahalleden ve 165 müslim, 606 gebrân,

11 yahudi hânesinden mürekkep görünüyordu (167 n. defter) bütün kazâ pâdişahı hassı olarak 1.483.529 akçe gelir temin ediyordu. Kâtip Çelebi, buranın tavsifini yaparken, gümüş ve bakır madenleri olduğunu, bakırcılar çarşısı ile darphânesi bulunduğunu, bir câmii ve iki hamamı mevcut olduğunu (XVII. asır) bildirmektedir.

⁹³ Aynı tahrir defteri burayı Köstendil livâsı içinde tasrih eder. XVII. asırda küçük bir belde olduğunu, câmii, hamamı, ufak bir çarşısı bulunduğunu, Orta yoldan Üsküb'e giderken buraya uğradıklarını Cihannümâ'dan öğreniyoruz.

⁹⁴ 167 n. defter, bu kasabayı tâbi-i kazâ-i Timurhisar olarak kaydetmektedir ki, H.883 (1478) tarihli çeltik mukataası kayıtlarında da Menlik ve Demirhisar birlikte geçmektedir. Fâtih devrinde burası zeâmet olarak Karamânî Mehmed Paşanın tasarrufunda iken bu devirde vezir Çoban Mustafa Paşa elinde görülmektedir. Onun H. 935 de (1529) vefatından sonra ise sadrazam İbrahim Paşa'nın hasslarından bulunduğu 167 n. tahrir defterinde kayıtlıdır. Bu esnâda Menlik kasabası 22 mahalleden ibaretti ve 14 müslim, 560 gebrân hanesi, 2 kıptî mahallesi vardı, hâsılı aynı miktarda idi. Mustafa Paşa'nın bu devirde, muhtelif yerlerdeki hassları yekünü 1.230.332 akçeyi buluyordu (tafsilât için bk. Topkapı Arşivi D. 544; kezâ bk. 141 n. tapu deft.).

⁹⁵ Bu kasaba H. 895 (1489) tahrir kayıtlarında Ilıca-i Köstendil ايليجه قستنديل (krş. Edirne ve Paşa Livâsı. . s. 156 v. d.) olarak geçmektedir ki, burada da ayrıca livâ merkezi kaydedilmediğine göre Ilıca kasabası Köstendil'i işaret ediyor demektir. Zâten Kâtip Çelebi de Köstendil'in 12 yerde ılıcaları olduğunu, bunların içinde Bey-Ilıcası mükellef bulunduğunu kaydeder. 167 n. defter bu devirde Köstendil mirlivâsının Mehmed Bey b. Ahmed Ağa isminde birisi olduğunu bildirmektedir. Bu zâtın ve âilesine mensup kimselerin bu bölgede mülkleri vardı (bk. Edirne ve Paşa Livâsı. . s. 380, 381) h. 934 de nefs-i Ilıca Köstendil mirlivâsı Mehmed Bey'in hasslarından (hâsıl 21.373 akçe) idi (Krş. 141 n. tapu deft.).

⁹⁶ Cihannümâ'nın Köstendil'den bir merhale garpte Karadağ eteğinde bir kasaba ve kazâ dediği, demir mâdenleri sebebiyle baltalar ve silâhlar yapıldığını bildirdiği İvrâniye kasabası, 167 n. tahrir defterine göre, bu sırada 33 müslim hânesi, 33 gebrân hânesini ihtiva ediyordu. Bu kasabada Gedik Ahmed Paşa'nın bir Cuma mescidi bulunduğunu ve buraya vakıflar yapıldığını da yine tahrir kayıtlarından öğreniyoruz (krş. Edirne ve Paşa livâsı. . s. 381; kezâ bk. 141 n. tapu deft.).

⁹⁷ 167 n. defter bu sırada 10 müslim, 5 gebrân hanesi, bir akıncı cemaati kaydetmektedir. Kâtip Çelebi, XVII. asırda burada bir tepe üzerinde harap bir kalesi olduğunu, câmii ve hamamları bulunduğunu bildirir. (ayrıca bk. 141 n. tapu deft.).

⁹⁸ 167 n. defter Köstendil livâsındaki bu kasabanın 9 mahallesini kaydetmiştir.

⁹⁹ Bu kasabanın adının Nogerîç şeklinde olması da mümkündür. XV. asır sonlarına doğru bu kasabanın gebrân cizyesi İştîp ile birlikte hesaplanıyordu (Edirne ve Paşa livâsı. s. 156). Bahsedilen subaşı belki de n. 141 de zikrolunan Hamza bin Ali Bey (30.833 akçe zeâmet ile) olacaktır.

¹⁰⁰ Tabakatülmemalik müellifi Midilli livâsını zikretmiyorsa da bu adanın

fetihten itibaren bir sancak olduğunu biliyoruz. 1503 de Mustafa Bey adında bir mirlivâsı vardı (krş. Edirne ve Paşa-livâsı s. 481). Aynî Ali risâlesinde Rumeli sancakları arasında bunu da kaydeder. Defterimizde Midilli kasabası ile diğer tek kasabanın (Molivo) bu esnada Rodos mirlivâsı tasarrufunda olduğu bildirilmektedir ki, bu mevki sancak beyliğinin münhal bulunduğu anlaşılmaktadır.

¹⁰¹ Sonradan Budin Eyâletine bağlanan Semendre Tabakatülmemâlik ve Ali Aynî risâlesinde Rumeli teşkilâtı içinde sayılmamaktadırlar. Cihannümâ, dâr-ı mülk-i Hâs olarak bildirmekte ve bu livâyâya bağlı beldeleri -ki XVII. asırda bu defterdekinden daha fazla sayıda göstermektedir- sıralamaktadır: Belgrad, Havâle, Hram, Yagodina, Rudnik, Çaçka, Pasorofça (Pasarofça); Rasova, Timok, Kuçayna, Kara Goyoçka, Pojegaçık, Ujiç, Valpova.

XVI. asırda Semendre livâsı eflâkları da ayrı bir statüye tâbi idi ve bunların kanunnâmelerini de ihtivâ eden tahrir defterleri hangi nâhiyedeki hangi köylerin hangi kenezlere bağlı olduklarını tesbit etmekte bulunuyordu. H.934 târihli Semendre livâsı Eflâklarından bâzularını gösteren bir tahrir defteri (144 n. tapu deft.) ezcümle Belgrad nâhiyesini ve bu kazâyâ tâbi Jeleznik ژلزنیک mâdenini, Ujiçe nâhiyesini ve buraya bağlı Valpova (diğer ismi ile Zagor ذاغور), Osad اوساد ve Sokol صقول nâhiyelerinin eflâklarını bildirmektedir.

¹⁰² H. 903 tarihli bir tahrir defteri Semendre livâsında gösterdiği Niş'in reâyâ esâmisini tesbit etmekte ve nef-i Niş'in Semendre mirlivâsı hassı olduğunu tasrih etmektedir. O sırada Niş'in üç mahallesi ile bir cemaâtinde 172 müslim hânesi vardı ve bunlardan 2583 akçe hâsıl temin ediliyordu. 55 gebrân avâriz hânesinden başka iki ulak atı besleyen şehirde 40 kişi bulunuyordu ki, bunlar tekâlif-i örfiyeden müsellemler idiler (diğer timarlar, Niş evkafı ve tafsilât için bk. 27 n. tapu. deft.).

¹⁰³ H. 890 tarihli ve İskenderiye (İşkodra, Arnavud İskenderiyesi) livâsının mahsulât ve rûsumunu, timar ve zeâmetlerini gösteren bir tahrir defteri (17 n. tapu deft.) bu sancağa bağlı daha başka yerleri de tesbit etmiş bulunmaktadır. Ezcümle nâhiye-i Bihor بيهور, nâhiye-i Tirgovişte ترغويشته, nâhiye-i Klopotnik كلپوتنيك tâbi-i kazâ-i Vulçiturn, nâhiye-i Piperler پيپرلر tâbi-i livâ-i İskenderiye, nâhiye-i Kilimente كلينته, vilâyet-i Palv پالو, nâhiye-i İzlarika ازلاويقه tâbi-i Plav an kazâ-i Bihor (Bihur), nâhiye-i Foça tâbi-i kazâ-i Podgoriçe, Kazâ-i Depe-Döken ديه دوكن v. s. yerler de kaydolunmuştur. Aynî Ali, Risalesinde bu livânın 459.200 akçelik hasları, 91 cebelûsu, 49 zeâmeti ve 205 timarı bulunduğunu söyler ki, bahis konusu defter dikkatle incelenirse (tafsilât için bk. 17 n. defter) hemen bir asırlık zaman zarfında hâsıl olan fark göze çarpar. Cihannümâ, bu livânın tevâbiini, İpek ve Podgoriçe'yi zikretmeksizin, Gölbaşı, Dragoz, Karacadağ, Ülgün ve Bar olarak saymaktadır ki, bu zamana âit, yâni XVII. asır ortalarındaki diğer bir defter bu mevkileri ve daha bazı yerleri İskenderiye sancağına bağlı nâhiyeler olarak göstermektedir (tafsilât için bk. 747 n. tapu deft.).

¹⁰⁴ İpek nâhiyesi H.890 tarihinde de İskenderiye mirlivâsı hassı idi ve nef-i İpek 33 hâne müslim ve 6 mahallede 104 hâne zimmî reâyâyı ihtiva ediyordu, hâsılı 30001 akçe idi (Krş..17 n. tapu deft.). Bu defter aynı zamanda İpek Voynuklarını da mufassal bir şekilde bildirmektedir. Cihannümâ, burasının Prizrin, Yeni-Pazar ve Bihor yanında bir kaza olduğunu kaydediyor. (İpek nâhiyesinin XVII. asır ortalarındaki durumu hakkında bk. 747 n. tapu deft.).

¹⁰⁵ Nefs-i İskenderiye H. 890 da mirlivâ hasası idi. Bu tarihte kasabada İskenderiye gebrâni 23 hâne, hâsıl 28100 akçe idi. Bundan başka, evvelce Boyane بويانه köprüsü meremmeti ve diğer işler için, Pâdişah hükmü ve Beğlerbeği mektubu ile, bâzı gayr-ı müslim reâya tâyin olunmuş iken, sonradan bunlar da sancakbeğine raiyyet kaydolunmuşlar ve o işe bakmak üzere başka taraftan adamlar ayrılmıştı. Kezâ nefsi-i Dragoz درغوز -ki İşkodra'ya yakındır- varoşunda mütemekkin ve sancakbeğine hass tâyin olunan zimmi reâya da vardı (tafsilât için bk. 17 n. defter).

¹⁰⁶ Bu sancağın H. 912 tahrir defteri (34 n. tapu deft.) şu kısımlarda tesbit etmiştir: Pâdişah hasılları, Mirlivâ hasılları, Mirmirân hasılları, livâ zeâmetleri, Ergiro-Kasrı timarları, Delvine sipahileri timarları, Premedi sipâhileri timarları, İskrapar sipahileri timarları, Belgrad (Berat) ve Mezake sipâhileri timarları, Kanina sipâhileri timarları ve evkaf. Bu livâyâ bağlı kale müstahfazlarını ise Ergiro-Kasrı, Delvine, Depe-delen, Premedi, Klisura, İskrapar, Belgrad, Kanina, Avlonya kaleleri müstahfızları ve livâ voynukları olarak tahrir etmiştir. Avlonya livâsını Aynî -Ali Efendi 229.000 akçelik hasları ve 45 cebelüsü ile, 38 zeâmet ve 479 timar olarak kaydeder ki, H. 1036 tarihli bir tahrir defteri (747 n. defter) bu sancakta 68 zaîm, 130 u. tezkereli ve 350 si tezkeresiz olmak üzere 477 sipahi göstermekle aynı rakamları vermektedir. Avlonya'nın H. 926 tarihli ve henüz Yavuz Sultan Selim saltanatında yapılan bir tahriri de nefsi-i Avlonya'da -ki yine Pâdişah hassıdır- tuzciyan ve muhtelif yahudi cemaatleri (Portakal, İspanyol, Otranto v. s.) yazılmış ve hâsılı aşağı yukarı aynı miktarda gösterilmiştir. Belgrad, Delvine, Depedelen Kanina (mahalleleri ve muhtelif cemaatleri ve gelirleriyle) mirlivâ hasası görünmektedir. Bu esnâda nefsi-i İskrapar Mustafa Paşa birâderi Murad'ın zeâmetinde, nefsi-i Premedi Ali bin Fikri علی بن فکر zeâmetinde bulunuyordu (Tafsilât için bk. 99 n. tapu deft.).

¹⁰⁷ H. 912 târihli defter de burayı Pâdişah hasası gösteriyor, fakat, o tarihte 665 gebr ve 97 yahudi hânesi ile nefsi-i Avlonya hâsılını 878.355 akçe göstermektedir (Krş. 34 n. tapu deft.).

¹⁰⁸ H. 912 de burada 395 gebr hânesi, 11 yahudi hânesi görülmekte ve müslümanların âşârı, niyabet-i vilâyet ile 65.915 akçe hâsıllı mirlivâ hasası olarak kaydedilmiş bulunmaktadır (Krş. ayn. deft.).

¹⁰⁹ H. 912 de de nefsi-i Delvine Avlonya mirlivâsı hassıdır-Bu sırada mirlivâ Davud Beydir-ve 120 hâne ile 19.798 akçe hâsılı vardır (bk. ayn. deft.). Fakat, İbrahim Paşa sadaretinde Avlonya livâsına bağlı görünen Delvine asır ortalarında artık müstakil sancak hâline gelmiştir ki, buna Tabakatülmemâlik'de on beşinci derecede zikrini görmekteyiz ve H. 958 den itibaren livânın ayrıca tahririnin yapıldığına şahit oluyoruz. XVII. asır ortalarında yapılan tahrirde ise bu devirde Yanya livâsına bağlı gördüğümüz bir yerin (Aydonat) Delvine'ye raptedildiği anlaşılmaktadır (XVII. asır ortalarında Delvine sancağına bağlı nâhiyeler için bk. 608 n. tapu deft.). Tahrir defterleri kataloğunda H. 958 tarihine âit gösterilen, hakikat halde, Selim II. devrinde yazıldığı anlaşılan Delvine livâsı "Cedid, mufassal" defteri bu sancağı Delvine, Prakalma بره قالمه, Karveleş قروleş, Aydonat, Mazrak مزارك nâhiyelerine ayrılmış göstermektedir. (tafsilât için bk. 273 n. tapu deft.).

¹¹⁰ H. 912 de Tepedelen kalesinin müstahfızlarına ayrılan timarlar arasında

bu kasabanın kadısı ile kale dizdarı, kethüdâsı v. s. ye âit timarlar da vardı (Krş. 34 n. tapu deft.). Cihannümâ burayı Arnavud Belgrad'ı, İskrapar, Premedi ve Ergiro-Kasrı arasında bir kasaba ve kazâ olarak zikreder.

¹¹¹ Kanina'ya-ki Avlonya'nın tam cenubundadır-kimin tasarruf ettiği burada zikredilmediği gibi 912 de de bu nâhiye timarlarına serasker-i Kanina İvaz Hoca timarı ile başlandığı görülmektedir (bk. ayn. deft.).

¹¹² H. 912 de nefsi-i İskrapar 192 gebr, 15 müslim hânesi ve 13.560 akçe ile sersolak zaim Hamza Bey'in zeâmetinde idi (bk. ayn. deft.).

¹¹³ H. 912 de nefsi-i Premedi 136 hânesi ve bir baştinesi ile be-resm-i timar subaşı tasarrufunda idi ve 16.478 akçe hâsılı vardı (ayn. deft.).

¹¹⁴ H. 912 de nefsi-i Ergiroy Kasrı mirlivâ hassı idi ve niyabet-i vilâyet ve Çeltük ile birlikte hâsılı 25.726 akçe idi (Krş. ayn. tapu deft.).

¹¹⁵ Tabakatülmemâlik 13 üncü dereceyi İlbasan sancağına tahsis etmekte, Aynî Ali Efendi de 200.963 akçelik hassları ve 45 cebelüsü, 18 zeâmet ve 138 timarı bulunduğunu bildirmektedir. Bu arada yalnız İlbasan ile Drac'dan müteşekkil görünen livâ,H. 1036 da 4 nâhiyeden, ayrıca Cerminka جرمينقه ve İşbat اشبات 'ın da ilâvesiyle, mürekkep görünmektedir (Krş. 747 n. defter.). Kezâ bu defter zaim ve sipâhi sayısını 152 nefer, cebeluyânı 1031 nefer göstermiştir.

¹¹⁶ Koca Nişancı da eserinde Ohri sancağından on altıncı derecede bahsedeceğini bildirmektedir. Bu livâ burada iki belden ibâret görüldüğü halde XVII. asır tahrirlerinde bir çok kazâ ve nâhiyelerden mürekkep görünmektedir. Aynî Ali 435.299 akçelik hassları 60 zeâmeti, 342 timarı bulunduğunu bildirir. H. 1036 da ise 310 zaim ve sipahi, 655 cebelüsü kaydolunmuştu (Krş. 747 n. tapu deft.). 1022 de ve 1036 daki tahrirler bu livânın ihtivâ ettiği nâhiyeleri Ohri ve Akçehisar'dan başka, Usturuga اوستروغه, Prespe پرسیه, Debrice دبريجه, İstarova استاروه, Gora غوره, Mokri موقري, Velikobrdو ولقوبردو, Debre-i Bâlâ, Debre-i Zîr, Zom زوم, Reka, رقه, Kortin قورتين, Mirokuga ميروكوغه, Sere سره, nâhiyeleri ve bir de yukarda İlbasan sancağına bağlı gördüğümüz Cırmenka جرمينقه nahiyesi olarak göstermektedirler (717 ve 747 n. tapu deft.). Cihannümâ bu isimlerden bâzılarını, bu livâya bağlı olarak sayar.

¹¹⁷ H.1022 de Ohri yine mirlivâ hassı idi. Tahrirde kasabalarda yazılan 349 nefer müslüman Ohri kalesi tamira muhtaç olduğu zaman, huristiyan reâyâyı bu işe koşacak, kendileri de mutemed olup, karışılığında tekâlif-i divâniyyeden mu'af bulunacaklardı. Çoğu küçük olan 25 mahallesinde 257 gebr hânesi vardı ve hâsılı da 25.353 akçe idi (krş. 717 n. defter).

¹¹⁸ Kâtip Çelebi bir kale ve kazâ olarak Akçehisarı Ohri livâsında gösterir ve Prespe, Kolonya, Opar gibi bâzı kazaları bu arada zikreder ki, 717 n. defter yukarıda (not 92) sayılan bazı nâhiyeleri Akçehisar kazâsı muzâfatından olarak bildirmesi bununla alâkadar görünmektedir.

¹¹⁹ Ağrıboz livâsı h. 912 de burada zikredilenlerden başka nâhiye-i Mandud ماندود, nâhiye-i Oröz اوروز, nâhiye-i Ulunar اولونار، اولنار، H. 946 da ise ayrıca Talande (Talent) طالنده yi ihtiva ediyordu. XVI. asrın birinci yarısında bu sancakta Pâdişah hassları olarak memleha mukataaları (İzdin, Ağrıboz, Atina, Talande, Salone memlehaları), iskele mukataaları (Ağrıboz, Kızılhisar, Oruz, Salone, Talende, İzdin, Ahnos, Androz, Atina, Meğara امغاره iskeleleri) ve

enhâr-ı çeltük mukataaları ile bazı adalar ve Oruz, Atina, İstifa, Salina şehirleri gelirleri görülmektedir. H. 912 de Ağrıboz livâsı miralayı Kasım Bey bin Develû zeâmeti, Ağrıboz, Kızılhisar, Atina, Livadiya, Salina, Modoniçe, İzdin kaleleri müstahfızları timarları vardı. 946 da ise Pâdişah hasslarından başka vezir Süleyman Paşa, Barbaros Hayreddin Paşa hassları, Barbaros'un oğlu Hasan (Paşa)-nın zeâmeti (Ağrıboz, Atina v. s. köylerde 100.800 akçe), Barbaros'un akrabası Mustafa "زعامت بنام مصطفيٰ خويش خيرالدين پاشا"nın zeâmeti de vardı. (Krş. ve tafsilât için bk. 35 ve 196 n. tapu defterleri).

XVII. asır başlarında, Aynî Ali, Ağrıboz livâsını Eyalet-i Cezayir-i Bahr-i Sefid'de 440.000 akçelik hassları ve 12 zeâmet ve 188 timar ile bir livâ halinde gösterir ki Tabakatülmemâlik de Rumili livâları arasında bunu kaydetmediğine göre, bu asır ortalarından itibaren ayrılmış demektir. (Ağrıboz ve mülhakatının h. 977 deki durumu için bk. 484 n. tapu deft.) Kâtip Çelebi de burası hakkında bâzı malûmat vermektedir.

¹²⁰ H. 912 de bu kazâ dahilinde dalyan kıstı da Pâdişah hassları arasında sayılmaktadır. Burada Kadı oturmakta ve buna timar tahsis edilmiş bulunmakta idi (35 n. tapu deft.) 946 da bu kasaba, yukarıda zikrettiğimiz gibi, Pâdişah hassları arasındadır ki, İbrahim Paşa'nın idamından sonra hass-ı humâyun olmuş demektir. Kâtip Çelebi de XVII. asırda bir kasaba ve kazâ olarak bahseder ve "traşi âsân bir nevi senki" ni zikreder.

¹²¹ H. 946 da nefs-i Livâdiya Süleyman Paşa (Hadım) صدرالوزراء العظام سليمان پاشا (Hadım) تابع ليواديه زعامت لفته hası idi ve buraya tâbi görünen Lefte zeâmeti Hayreddin Paşa hası bulunuyordu (196 n. tapu deft.). Cihannümâ, "Mora üzerinde Modonice'den bir menzil öte bir kasaba ve kazâ" olduğunu bildirir ve etrafındaki yerleri sayar.

¹²² Nefs-i İzdin H. 912 (1506)de 101 müslim hânesi ile Halim Bey adında birinin tasarrufunda idi ve Ağrıboz mirlivası zevayidinden bulunuyordu (35 n. tapu deft.). Burası da H. 946 da Süleyman Paşa hası idi. Kâtip Çelebi İzdin'den bahseder ken "İzdin'e varan Keştiler körfezine dâhil olup iki mil giderler" demektedir.

¹²³ H. 912 de Atina kadısı timarı da mevcuddu. Burası H. 946 da Pâdişah hası idi. Kâtip Çelebi Medinetülhukemâ olarak ve iç kalesi mamûr . . bir liman hâlinde tasvir eder (Krş. ayn. defterler).

¹²⁴ H. 946 da Ağrıboz livâsı iskeleleri 52.000 akçelik bir mukataa geliri hâlinde Pâdişah hası idi Nefs-i Ağrıboz ise bu tarihte 71.594 akçe ile mirlivâ hası idi. 912 ve 946 tahrirlerinde Ağrıboz livâsı evkafı da kaydedilmiştir (Tafsilât için bk. ayn. defterler).

¹²⁵ Kızılhisar "Castel Rosso" 912 ve 946 tahrirlerinde bir nâhiye veya kazâ olarak geçmezse de kalesi zikrolunmaktadır. Kâtip Çelebi Tuzla burnundan 75 mil ve deniz kenarından iki mil karada bir sahra üzerinde sūr-ı mâmur ve kazâ olarak bildirir.

¹²⁶ H. 912 de nefs-i Modoniçe (33 hâne müslim hâne) Ahmed Kalkandelenli ve Yusuf veled-i Kara Ahmed zeâmetinde görülmektedir (35 n. tapu deft.). Kâtip Çelebi XVII. asırda burayı da bir kazâ olarak zikreder.

¹²⁷ Tırhala livâsı burada görüldüğü gibi, İnebahtı da dâhil olduğu halde, 9 kasabadan ibaret idi. Ancak, H.927 (1521) tahririnde burada zikredilen nâhiye veyâ

kazâlara bağlı daha başka yerler de kaydolunmuştu. Sonradan İnebahtı bir livâ hâlinde Tırhala'dan ayrılarak Cezâyir eyâleti teşkil edildiği zaman bu nâhiye ve kasabaların bir kısmı da yeni İnebahtı livâsına geçmiş görünmektedir. Mamafih ne yukarıdaki vesika (Topkapı sarayı arşivi D.10057) ne de hattâ Celâl-zâde Tırhala livâsından başka İnebahtı sancağını kaydetmezler. Belki, H. 975 de müceddeden yazılan İnebahtı livâsı nâhiyelerini gösteren tahrir defteri (487 n. tapu deft.) bu sancağın ilk teşkil edildiği zamanlara âit bulunmaktadır. Aynî Ali, XVII. asırda ikisini ayırmakta ve Tırhala'yı Rumeli eyâletinde İnebahtı'yı da Cezâyir-i Bahr-ı Sefid eyâletinde göstermekte, bu esnâda Tırhala'nın 36 zeâmet ve 439 timardan mürekkep olduğunu, beğlerbeği hassalarının 450.885 akçe bulunduğunu bildirmektedir. Gerçi H. 927 tahriri (105 n. tapu deft.) vilâyet-i İnebahtı ma'a vilâyet-i Tırhala demekte ise de, bunun, bu tarihte, her iki livâ halinde bulduklarına delâlet edeceğini gösterdiği düşünülemez. Bu defterde, her yerde, livâ-i Tırhala geçtiği halde, H.977 de İnebahtı livâsı nâhiyeleri olarak zikredilen yerlerle alâkadar olarak da livâ-i İnebahtı hiç bir yerde geçmemektedir.

¹²⁸ H.927 de nefsi-i İnebahtı 509 gebrân hânesi, çingâne (28) ve yahudi (84) cemâatleriyle Pâdişah hassı idi ve hâsılı 213.830 akçe kaydolunmuştu (105 n. tapu deft.). H.977 de nevâhi-i livâ-i İnebahtı kısmen hass-ı humâyûn (İnebahtı, Olendrik اولندرک, Badracık, Çatalca, Dömeke, Velstin ولستين, Krenbeş کرنبش, Kravari قراوری Apokri ابو قری, Ağrafâ nâhiyelerinde), kısmen vüzera ve ümerâ hassları ve timar ve arpalıklardan ibaret bulunuyordu. Ayrıca Golos غلوس ve Badracık بدره جق kale leri müstahfizları da kaydolunmuştu. Nefsi-i İnebahtı 107.999 ve iskele v.s. resimleri 122.300 akçe olmak üzere Pâdişah hassı idi (tafsilât için bk. 487 n. defter). XVII. asır başlarında Aynî Ali, bu sancağın 13 zeâmet ile 287 timarı ve 300.000 akçe hassı olduğunu kaydeder.

¹²⁹ H.927 de nâhiye-i Badra veyâ Badracık hass ve zeâmetleriyle bu sancakta yazılıdır. Nefsi-i Badra buradaki hâsıl ile Pâdişah hassı idi ve bu nâhiyedeki zeâmetlerden biri de Mehmed Çelebi bin Ömer Çelebi'ye âitti. H. 977 de Nefsi-i Badracık der livâ-i İnebahtı'da 94.800 akçe ile yine Pâdişah hassı idi (Kırş. 105 ve 784 n. tapu defterleri).

¹³⁰ H. 927 de nefsi-i Alasonya 35 müslim, 311 gebrân hânesi ve 38.021 akçe hâsılı ile Pirî Mehmed Paşa hassı idi ve bu nâhiyede Mehmed Bey bin Mustafa Bey veled-i Davud Paşa nâmına bir zeâmet de görülmektedir (tafsilât için bk. 105 n. tapu deft.). Alasonya, 977 tahririnde İnebahtı livâsı nâhiyeleri arasında görülmektedir. H. 919 da burada bazı köyler sadrazam Hersek-zâde Ahmed Paşa hassı bulunuyordu.

¹³¹ H. 927 de nefsi-i Çatalca, 4 mahallede 104 müslim hâne ve 6 kürekçi, 4 mahallesinde 189 gebrân hânesi ile ve 239.912 akçe hassı ile Pâdişah hassı idi (105 n. tapu deft.) ki, sonradan İbrâhim Paşa'ya verilmiş demektir. İbrahim Paşa'nın bu devirde muhtelif sancaklarda bulunan hasları topluca olarak bir defterde yazılmış bulunuyordu (Topkapı Arşivi D. 544). Buna göre, Paşa livâsında Timürhisar'da 8 köyde (49.762), Selânik'de 4 köyde (rüsûm-ı kışlak-ı gâvmişân v. s. ile 23.669), Tatar-Pazarı ve Samakov nâhiyesinde 5 köyde (25.184) olmak üzere cem'an 98.615 akçe; Tırhala livâsında Alasonya zeâmeti, Alasonya ve 18 köyde (39.383), Çatalca'ya tâbi Mutafiye مطافيه zeâmeti 12 köyde (79.239) ve ayrıca 4 köyde (40.435), Alasonya'da 3 köy (25.080) Çatalca merkezi ve 16 köyde (82.527), Çatal-

ca'ya bağlı Golos nâhiyesinde bu kasaba ve 6 köyünde 63.011, Fener nâhiyesinde 12 köyde (ve ayrıca Kardiçe bâc-ı bazarı ile 47.258), Krineş (Krenbeş) کرینش nâhiyesinde bu kasaba ile 15 köyde (50.230), Dömeke nâhiyesinde 7 köyde (ve ayrıca resm-i otlak mukataası ile 25.946), yine Alasonya'da 5 köyde (13.826), Tırhala nâhiyesinde 6 köyde (38.584) ve ayrıca 11 köyde (29.572), Ağrafa nâhiyesinde 5 köyde (29.589) olmak üzere cem'an 614.680 akçe; Ağrıboz livâsında, İstife merkezi ve 31 köy ve 3 mezreada (302.046), Atina nâhiyesinde Atina merkezi ve 15 köy, 8 mezreada (218.284), Livadiya nâhiyesinde 5 köyde (26.944), Çatalca nâhiyesinde nefsi Çatalca ve 2 köyde (98.548) olmak üzere cem'an 645.822 akçe; Niğbolu livâsında Rahova merkezi ile 6 köyde (ayrıca bâc-ı nemek ile 60.373), Tırnova nâhiyesinde 6 köyde (33.816), Tutrakan nâhiyesinde bu kasaba ve 4 köyde (28.581), Desbot Birgos ile 4 köyünde (10.701), Malamariç ve 4 köyünde (17.466), Çernoy nâhiyesinin bir köyü ve 5 mezreasında (91.47), Zıştoy kasabası ile bir köyünde (75.248) olmak üzere cem'an 235.332 akçe; Silistre livâsında Varna nâhiyesinde bir köy ve bir mezreada (1810); ayrıca Anadolu eyâletinde Aydın livâsında Alaşehir nâhiyesinde bir köy ve iki çiftlikte (10.000) akçe olmak üzere hepsi 1606.259 akçelik hassı vardı (tafsilât için bk. Topkapı arşivi, D. 544).

¹³² H. 927 de Dömeke zeâmetinden nefsi Dömeke defterdâr-ı hizâne-i âmire Mehmed Bey hassı idi ve kasabada 6 müslim hânesi 9 mahallede 311 gebrân hânesi ile 60.393 akçelik hassı vardı. Bu bölgede ayrıca o sırada Rumeli timarları defterdarı bulunan İskender Bey'in de hassaları vardı. Bu tarihte Katafiye zeâmeti Çatalca kazâsına ve Dömeke'ye tâbi görünmektedir. 977 de Çatalca, Ağrafa gibi Dömeke de İnebahtı livası nâhiyelerinden idi (krş. 105 ve 487 n. tapu defterleri). 977 de nefsi Dömeke 80.423 akçe hassı ile İnebahtı mirlivâsı hassı idi. Fakat bu esnâda kazâ-i Çatalca gibi Dömeke nâhiyesinde bazı köyler Pâdişah hassı bulunuyordu.

¹³³ H. 927 de nefsi Tırhala, Tırhala mirlivâsı Mehmed Şah Bey'in hassı idi ve kasabada 22 mahallede 265 müslim hânesi, 8 mahallede 343 gebrân hânesi 17 akıncıyân, 6 kürekciyân ve 181 yahudi hânesi bulunuyordu. Hâsılı aynı görünmektedir. Tırhala nâhiyesi zeâmetleri arasında Mahmud Çelebi veled-i Karaca Paşa zeâmeti ve bir çok sipâhi timarları vardı (Krş. 105 n. tapu defter; bu livânın 1010 tarihindeki durumu için de bk. 695 n. tapu defter).

¹³⁴ H. 927 de nefsi Yenişehir 14 müslüman mahallesinde 693 müslim hâne ayrıca 75 gebrân hâne, arnavud ve yahudi cemâatleri ve aynı hâsıl ile Mahmud Çelebi veled-i Karaca Paşa zeâmetine dâhil idi. Bu kazâyâ bağlı görünen Platimna بلاتيمنا zeâmetinde nefsi Plâtimna Mustafa Paşa (Çoban) hasslarındandı. Yine bu kâzaya bağlı olan Kesriçe كسريچه kasabası Ahmed Çelebi bin Celil Bey bin İsmâil Bey (İsfendiyar-zâde) zeâmeti içinde bulunuyordu (tafsilât için bk. 105 n. defter).

¹³⁵ H. 927 de nefsi Fenar -bu nâhiyede- 3 mahallesinde 53 hâne müslim, 6 mahallesinde 370 gebrân hânesi ve aynı hâsıl ile Mehmed Çelebi veled-i Sinan Paşa zeâmetinden idi. Bu nâhiyede zeâmet-i Kelemçu كلچو Kasım Paşa hasslarına, Tırhala'da bazı yerler de Rumeli Beğlerbeği Ahmed Paşa (Hâin) hasslarına dâhildi (Krş. 105 n. defter). H. 977 de Yenişehir gibi Fener de İnebahtı livâsı nâhiyeleri arasında görülmektedir ki, o zaman da bunların Tırhala'da kalmış olduğu anlaşılıyor (bk. 487 n. defter).

¹²⁶ H. 927 de nefsi-i Ağrafa 332 gebrân hânesi ve 48.994 hâsılı ile Ferhad Paşa hassı olarak görülmektedir. Bu esnâda zeâmet-i Golos ve nefsi-i Golos da Ağrafa'ya tâbi idi. H. 977 de burası Fener kazâsına bağlı bir nâhiye gibi görünmekte ve nefsi-i Ağrafa ise -yine İnebahtı livâsı nâhiyelerinden bulunduğu halde- 20.000 akçe ile Cezâyir vilâyeti mîr-i âlemi Hüseyin'in zeâmeti bulunmaktadır (Krş. 105 ve 487 n. defterler).

¹²⁷ Prizrin (Pirzerin) livâsı Tabakatülmemâlik'de zikredilmemişe de öteden beri sancak bulunduğu muhakkaktır. H. 935 sıralarında yapılan tahrirde de livâ olduğu tasrih olunmuştu. Aynî Ali 281.646 akçelik hassı ve 17 zeâmet ile 225 timar bulunduğunu bildirir. Kâtip Çelebi tevâbiini Sohoriko, Havass-ı Pirzerin, Kraçova, Bihor, Pirogoişte (Tirgoişte) olarak kaydeder.

¹²⁸ H. 935 sıralarında bu kasaba 4 mahalle müslüman ve 9 mahalle gebrân nüfusu ihtiva ediyordu (Tafsilât için bk. 167 n. tapu deft.).

¹²⁹ Burası da Celâl-zâde tarafından kaydedilmemiştir. Fakat XVI. asır başlarındaki tahrirler hep sancak olarak gösterirler. Aynî Ali 202.990 akçelik hassaları 27 zeâmet ve 509 timarı ile Rumeli eyâletinde zikreder. Ayrıca Kâtip Çelebi de tevâbiini, daha fazla olarak sayar.

¹³⁰ H. 935 tahririnde "Hassa gümüş mâdenidür ve bâzar yeri durur" diye kaydolunmuş, 21 müslim, 144 gebrân ve 3 kıptî hânesi ile 203.910 akçe hâsil gösterilmiştir (Krş. 167 n. tapu deft.).

¹³¹ Aynı tarihte aynı kayıtları ihtivâ eden Aplana'da altı mahalle, 13 müslim, 96 gebrân hânesi bulunuyordu ve aynı miktar hâsil ile Pâdişah hassı idi (Krş. ayn. deft.).

¹³² H. 935 sıralarında 10 müslim, iki gebrân mahallesi bulunuyordu ve mîrlivâ hassı idi. Kasabada Pazar kurulduğu anlaşılıyor. Bu livâyâ dâhil olan Ürgüb, Leskofca, Bolvan'ın statüleri 167 n. tahrir defterinde de aynıdır (tafsilât için bk. ayn. deft.).

¹³³ Tabakatülmemâlik sekizinci derecede Vidin sancağını zikrettiği gibi bütün tahrir defterleri de kaydederler. Ancak, gerek burada gerek H. 935 sıralarında olan bir tahrir defterinde (370 n. tapu deft.) üç belde gösterildiği halde, XVI. asır ortalarına âit tahrirde nevâhi-i Livâ-i Vidin, Vidin, Polimye بوليميه, Zagorye زاغوريه, Kironiye كيرونييه, Cerezka, Cerneka جرنهقه, Timok تيموك, Fethi-İslâm, Bana, İsfelik nâhiyelerinden ve Vidin, Flordin فلوردين, Belgrad, Bana, İsfelik, Fethi-İslâm kalelerinden müteşekkil olarak yazılmıştır (tafsilât için bk. 514 n. tapu deft.) Aynî Ali burayı 12 zeâmet, 195 timar ve 330.000 akçe hâsıllı bir livâ gösterir. Kâtip Çelebi de tevâbiini sayar.

¹³⁴ 370 n. defter burayı 173.537 akçelik mîrlivâ hassı ve 3 kalesi 769 köyü ile bir livâ olarak kaydeder. (H' 915 tarihlerine âit 370 n. Tapu deft.).

¹³⁵ Aynı defter burayı beş müslüman mahallesi ve bir gebrân mahallesi ile ve niyâbet-i vilâyet hâsılı ile birlikte 13.062 akçelik Pâdişah hassı kaydeder (370 n. tapu deft.).

¹³⁶ İsfelik'i bu tahrir defteri defterdar ve "kethüdâ-i ser-asker-i muazzam" İskender Bey'in tasarrufunda bildirmektedir.

¹³⁷ Florina'nın sancak oluşu ârizî bir keyfiyet olduğu, bu devrin diğer tahrirlerinde livâ olarak yazılmadığı görülmektedir. 167 m. defter Florina kazasının

mîrmîrân-ı Rumeli livâsında bulunduğunu ve nefis-i Florina'nın da zeâmet olduğunu bildirmektedir. H. 935 sıralarında hâsılı 26.494 akçe idi.

¹⁴⁸ Koca Nişancı on dokuzuncu derecede Mora sancağından bahsetmektedir. Fâtih devrinden itibaren bir livâ hâlinde görülen Mora'da burada zikredilenlerden başka, daha bâzı nâhiyeler mevcuttur. O zamanki vaziyeti bize bildiren tahrir defteri tam olmadığı için, bu sancağın kat'î teşkilâtını takip edemiyoruz. Sâdece, Voştice ووشتیجه (nefis-i Voştice Mahmud Paşa hassı), Vumru وومرو (nefis-i Vumru mirlivâ hassı), Kirovkur کيرووقور, Arkadiya ارقاديا (mirlivâ hassı), Lunda لوندار (mirlivâ hassı) nâhiyeleri de ayrıca yezılmıştı. XVI. asır birinci yarısında Mora tek bir livâ hâlinde iken (D. 9578, D. 8803, D. 10.057) aşağı-yukarı bu nâhiyeleri ve bu kasabaları ihtiva ediyordu. Asrın ikinci yarısında yarımada Mora ve Mezestre livâlarına ayrıldığı zaman buradaki kazâların bir kısmı yeni teşkil edilen Mezestre sancağına bağlanmıştı. H. 979 da Balya-Badra kadısı Mehmed mârifetiyle yapılan tahrirde Mora livâsının fihristi şu kazâları göstermektedir: Balya-Badra, Holomiç, Arhos, Koritos (Gördös, Corintus), Kalavorta, Kartına, Arkadiya. Bununla berâber bu tarihteki Pâdişah haslarından bahsedildiği sırada Moton, Anaboli kazâları, Anavarin (Navarin) kalesi de bu livâ dahilinde görülmektedir. Aynî Ali Mora livâsının 100 zeâmet ve 600 timarını gösterirse de h.979 da 48 zu'amâ ve 671 sipâhiyân mevcuddu. Cihannümâ yarımadayı iki livâ olarak tanıtır ve burayı memleket-i vâhîde suretinde itibar olduğunu bildirir ki, Mora'nın altı sancaktan müteşekkil (Gördös "Coritos" Paşa sancağı, Mezestre, Koron, Manya Anaboli, Aya-Maura) bir eyâlet hâline gelmesi bundan sonradır (Fâtih devri için bk. 10 n. tapu deft.; Selim II. devri için bk. 509 n. tapu deft.; 1022 deki durumu için bk. 713 n. tapu deft.).

¹⁴⁹ Fâtih devrinde Balya-Badra, Paleo-Patras, Zaîm hassı idi ve bu şehirin subaşısı Murad Bey veled-i Temirtaş'ın tasarrufunda bulunuyordu. (Krş. 10 n. deft.). H.979 da burası (nefis-i Balya-Badra) 203.547 akçe ile Pâdişah hassı idi ve yine Mora sancağına bağlı bir merkezdi (Krş. 509 n. deft.). Kâtip Çelebi "İnaebahtı mukabelesinde Mora'da bir iskele ve kazâdır" demektedir.

¹⁵⁰ Modon Bayezid II. devrinde (H. 906) fethedildiği için, Fâtih devri defterinde yoktur. Mezestre sancağı teşkil edildikten sonra oraya bağlandığı görülen (Krş. H. 991 senesine âit 603 n. tapu deft.) Modon, H. 979 da da Pâdişah hassı idi ve memlehası varîdatından başka nefis-i Modon'un 123.269 akçe vâridatı vardı (Krş. 509 n. deft.).

¹⁵¹ Koron da sonradan Moton gibi Mazestre sancağına bağlanmıştı. H. 991 de, Kaptan-zâde Ahmed Çelebi tarafından başlanıp da onun vefatında Rumeli defter-emini Mehmed bin Ali eliyle tamamlanmış tahrir defteri (603 n. deft.) Koron kazasını Mezester'ye tâbi göstermekte ve nefis-i Koron'u da (300 gebrân hânesi, 10 yahudi hânesi ve 110.000 hâsıl) Pâdişah hassı bildirmektedir ki, Kâtip Çelebi de burası hakkında "Manya burnu ve Horos burnundan 4 mil içeri bir belde ve Mezestre sancağına tâbi bir kazadır" diyerek XVII. asırda bunu teyid etmektedir.

¹⁵² Fâtih devrinde Mora nâhiyelerinden biri idi ve nefis-i Holomiç خومج Mora mirlivâsı Sinan Bey bin Elvan Bey'in hassı (101 hâne ve 19.404 akçe hâsıl)

روم ایلیتین وارقم اولان
شهرلر و قصبلر دفتریدر

۱ — Rumeli Eyâleti taksimatını liva, şehir ve kasaba olarak gösteren defter
(Topkapı Arşivi, No. 9578) I.

۱۱۳۸۳۷
۱۱۳۸۳۸
۱۱۳۸۳۹
۱۱۳۸۴۰
۱۱۳۸۴۱
۱۱۳۸۴۲
۱۱۳۸۴۳
۱۱۳۸۴۴
۱۱۳۸۴۵
۱۱۳۸۴۶
۱۱۳۸۴۷
۱۱۳۸۴۸
۱۱۳۸۴۹
۱۱۳۸۵۰
۱۱۳۸۵۱
۱۱۳۸۵۲
۱۱۳۸۵۳
۱۱۳۸۵۴
۱۱۳۸۵۵
۱۱۳۸۵۶
۱۱۳۸۵۷
۱۱۳۸۵۸
۱۱۳۸۵۹
۱۱۳۸۶۰
۱۱۳۸۶۱
۱۱۳۸۶۲
۱۱۳۸۶۳
۱۱۳۸۶۴
۱۱۳۸۶۵
۱۱۳۸۶۶
۱۱۳۸۶۷
۱۱۳۸۶۸
۱۱۳۸۶۹
۱۱۳۸۷۰
۱۱۳۸۷۱
۱۱۳۸۷۲
۱۱۳۸۷۳
۱۱۳۸۷۴
۱۱۳۸۷۵
۱۱۳۸۷۶
۱۱۳۸۷۷
۱۱۳۸۷۸
۱۱۳۸۷۹
۱۱۳۸۸۰
۱۱۳۸۸۱
۱۱۳۸۸۲
۱۱۳۸۸۳
۱۱۳۸۸۴
۱۱۳۸۸۵
۱۱۳۸۸۶
۱۱۳۸۸۷
۱۱۳۸۸۸
۱۱۳۸۸۹
۱۱۳۸۹۰
۱۱۳۸۹۱
۱۱۳۸۹۲
۱۱۳۸۹۳
۱۱۳۸۹۴
۱۱۳۸۹۵
۱۱۳۸۹۶
۱۱۳۸۹۷
۱۱۳۸۹۸
۱۱۳۸۹۹
۱۱۳۹۰۰

ردیف	محل	تاریخ	مقدار	ملاحظات
۱	در لادوس	۱۱۳۸۳۷	...	...
۲	در لادوس	۱۱۳۸۳۸	...	...
۳	در لادوس	۱۱۳۸۳۹	...	...
۴	در لادوس	۱۱۳۸۴۰	...	...
۵	در لادوس	۱۱۳۸۴۱	...	...
۶	در لادوس	۱۱۳۸۴۲	...	...
۷	در لادوس	۱۱۳۸۴۳	...	...
۸	در لادوس	۱۱۳۸۴۴	...	...
۹	در لادوس	۱۱۳۸۴۵	...	...
۱۰	در لادوس	۱۱۳۸۴۶	...	...
۱۱	در لادوس	۱۱۳۸۴۷	...	...
۱۲	در لادوس	۱۱۳۸۴۸	...	...
۱۳	در لادوس	۱۱۳۸۴۹	...	...
۱۴	در لادوس	۱۱۳۸۵۰	...	...
۱۵	در لادوس	۱۱۳۸۵۱	...	...
۱۶	در لادوس	۱۱۳۸۵۲	...	...
۱۷	در لادوس	۱۱۳۸۵۳	...	...
۱۸	در لادوس	۱۱۳۸۵۴	...	...
۱۹	در لادوس	۱۱۳۸۵۵	...	...
۲۰	در لادوس	۱۱۳۸۵۶	...	...
۲۱	در لادوس	۱۱۳۸۵۷	...	...
۲۲	در لادوس	۱۱۳۸۵۸	...	...
۲۳	در لادوس	۱۱۳۸۵۹	...	...
۲۴	در لادوس	۱۱۳۸۶۰	...	...
۲۵	در لادوس	۱۱۳۸۶۱	...	...
۲۶	در لادوس	۱۱۳۸۶۲	...	...
۲۷	در لادوس	۱۱۳۸۶۳	...	...
۲۸	در لادوس	۱۱۳۸۶۴	...	...
۲۹	در لادوس	۱۱۳۸۶۵	...	...
۳۰	در لادوس	۱۱۳۸۶۶	...	...
۳۱	در لادوس	۱۱۳۸۶۷	...	...
۳۲	در لادوس	۱۱۳۸۶۸	...	...
۳۳	در لادوس	۱۱۳۸۶۹	...	...
۳۴	در لادوس	۱۱۳۸۷۰	...	...
۳۵	در لادوس	۱۱۳۸۷۱	...	...
۳۶	در لادوس	۱۱۳۸۷۲	...	...
۳۷	در لادوس	۱۱۳۸۷۳	...	...
۳۸	در لادوس	۱۱۳۸۷۴	...	...
۳۹	در لادوس	۱۱۳۸۷۵	...	...
۴۰	در لادوس	۱۱۳۸۷۶	...	...
۴۱	در لادوس	۱۱۳۸۷۷	...	...
۴۲	در لادوس	۱۱۳۸۷۸	...	...
۴۳	در لادوس	۱۱۳۸۷۹	...	...
۴۴	در لادوس	۱۱۳۸۸۰	...	...
۴۵	در لادوس	۱۱۳۸۸۱	...	...
۴۶	در لادوس	۱۱۳۸۸۲	...	...
۴۷	در لادوس	۱۱۳۸۸۳	...	...
۴۸	در لادوس	۱۱۳۸۸۴	...	...
۴۹	در لادوس	۱۱۳۸۸۵	...	...
۵۰	در لادوس	۱۱۳۸۸۶	...	...
۵۱	در لادوس	۱۱۳۸۸۷	...	...
۵۲	در لادوس	۱۱۳۸۸۸	...	...
۵۳	در لادوس	۱۱۳۸۸۹	...	...
۵۴	در لادوس	۱۱۳۸۹۰	...	...
۵۵	در لادوس	۱۱۳۸۹۱	...	...
۵۶	در لادوس	۱۱۳۸۹۲	...	...
۵۷	در لادوس	۱۱۳۸۹۳	...	...
۵۸	در لادوس	۱۱۳۸۹۴	...	...
۵۹	در لادوس	۱۱۳۸۹۵	...	...
۶۰	در لادوس	۱۱۳۸۹۶	...	...
۶۱	در لادوس	۱۱۳۸۹۷	...	...
۶۲	در لادوس	۱۱۳۸۹۸	...	...
۶۳	در لادوس	۱۱۳۸۹۹	...	...
۶۴	در لادوس	۱۱۳۹۰۰	...	...

The document is a handwritten record in Ottoman Turkish, organized into several columns. Each entry typically consists of a title or location name, followed by a numerical value, and sometimes a date or additional notes. The entries are written in a cursive script. The document is divided into sections by horizontal lines, with some sections labeled 'در ...' (In ...). The numerical values are often followed by a small symbol, possibly representing a unit or a specific type of measurement. The overall layout is that of a detailed ledger or register.

Section	Entry 1	Entry 2	Entry 3	Entry 4	Entry 5
در ...	در ... ۱۴۲۰۸۱	در ... ۱۳۹۵۲۷	در ... ۱۳۳۵۳	در ... ۲۵۸۸۸	در ... ۷۷۰۸۸
در ...	در ... ۵۰۳۶۸	در ... ۱۰۵۵۲	در ... ۲۸۹۶۲	در ... ۴۵۷۵۲	در ... ۲۰۳۹۶۹
در ...	در ... ۴۲۲۷۰	در ... ۲۲۷۱۷	در ... ۲۸۹۶۲	در ... ۱۷۰۸۱	در ... ۲۲۲۲۰
در ...	در ... ۲۴۸۳۱	در ... ۲۲۰۰۰	در ... ۲۲۰۰۰	در ... ۱۸۳۳	در ... ۲۲۲۰۱۱
در ...	در ... ۵۹۵۵۱	در ... ۱۰۰۲۲	در ... ۱۰۲۲۲	در ... ۱۸۳۳	در ... ۲۲۲۰۱۱
در ...	در ... ۱۸۹۱۸	در ... ۱۸۹۱۸	در ... ۱۸۹۱۸	در ... ۱۸۹۱۸	در ... ۱۸۹۱۸

The image displays several handwritten tax registers (defterler) for the Rumeli Eyâleti, specifically defteri VII. Each register is headed by a district name and lists various tax categories and amounts. The entries are written in Ottoman Turkish script.

District	Category	Amount
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...
D. ...	...	...
	...	...
	...	...

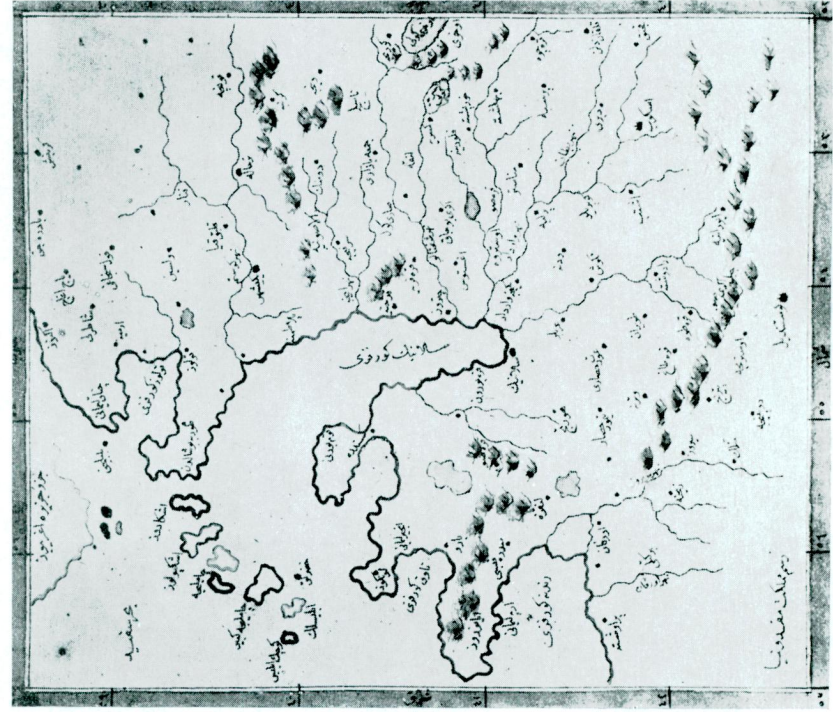
8 — Resm-i memleket-i Ağrıboz (Cihannümâ, Topkapı Sarayı Ktb., Revan Köşkü, No. 1629, var. 283).

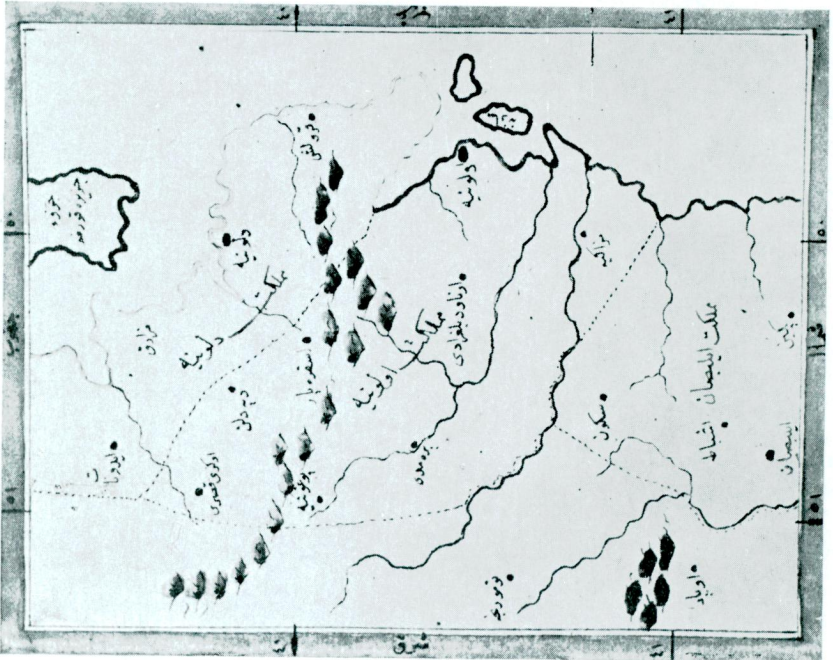
9 — Resm-i memleket-i Mora (Kâtip Çelebi, Cihannümâ, ayn. yerde, var. 286)

10 — Resm-i memleket-i İnebahtı ve Karlı-ili ve Yanya ve Delvine ve Avlonya
(aynı eser, aynı yer, var. 290).

12 — Resm-i memleket-i Makedonya (aynı eser, aynı yer, var. 277).

11 — Delvine, Avlonya, İbisan sancakları (aynı eser, aynı yer, var. 292).

13 — Resm-i memleket-i Avlonya ve İlbasan ve Ohri ve İskenderiye (aynı eser, aynı yer, var. 294).

14 — Resm-i memleket-i Vulçtrin ve Dukagin (aynı eser, aynı yer, var. 297).

15 — Resm-i memleket-i Hersek ve Bosna ve Izvornik (aynı eser, aynı yer, var. 298).

16 — Resm-i memleket-i Alaca-Hisar ve Semendire (aynı eser, aynı yer, var. 302).

bulunuyordu (Krş. 10 n. deft.). H.979 da yine Mora livâsında bir kaza idi ve nefsi-Holomiç ise, burada görüldüğü gibi, Pâdişah hassı (27.064 akçe) bulunuyordu.

¹⁵³ FâtiH devrindeki durumunu takip edemediğimiz Mezestre'nin H. 979 da ayrı livâ halinde teşekkül etmiş olduğunu anlıyor ve bu tarihte bu livâ miralayının Ali bin Kurd adında biri bulunduğunu görüyoruz (Krş. 509 n. deft.). 991 de bu livânın nevâhisini gösteren fihristte Mezestre, Minvaşa (Meneğşe, Monemvasia) Kalamata ve Moton nâhiyeleri kaydolunmuştu ki, ayrıca Koron'un da bir kazâ hâlinde bu sancak muzâfatından olarak görüldüğünü yukarıda söylemiştik. XVII. asırda Kâtip Çelebi de bunu teyid etmektedir. 991 de nefsi Mezestre, 1000 geb-rân, 199 yahudi hânesi ve 113.250 hâsıl ile bu sancak mirlivâsının hassı idi.

¹⁵⁴ Kartina, Mezestre sancağı teşekkül ettikten sonra da Mora sancağına bağlı kalmıştı. H. 979 da bu kasaba Mora mirlivâsı Mehmed Bey'in hassı (20.027 hâsıl) idi (509 n. deft.).

¹⁵⁵ H. 979 da Moton kazâsına tâbi görünen nefsi-kale-i Anavarin (Navarin) öyle anlaşılıyor ki, Mezestre sancağına geçmişti. Fakat bu tarihte yine Pâdişah hassı (29.436 hâsıl) idi (509 n. deft.).

¹⁵⁶ Kalavorta, FâtiH devrinde Mora sancağında bir nâhiye idi ve nefsi-Kalavorta (181 hâne, 20.806 hâsıl), bu şehir subaşısı İbrahim Bey hassı bulunuyordu. h. 979 da yine bu livâyâ tâbi ve köylerinde Sokollu Mehmed Paşa'nın 80.000 akçelik hassları bulunan bir kazâ hâlinde görünmektedir. Bu devirde bu sancakta vezir Ferhad Paşa, Rumeli Beylerbeği Hüseyin Paşa hassları, Mora livâsı miralay Mah-mud, merhum Osman Şah Bey kethüdâsı Mehmed namına zeâmetler vardı (Taf-silât için bk. 10 ve 509 n. tapu defterleri).

¹⁵⁷ FâtiH devrinde nâhiye-i Koritus (Cotintus, Gördös) Mora livâsının en mühim bir beldesi ve nefsi-Koritus 328 hâne 27.151 hâsıl ile mirlivâ hassı idi (10 n. deft.). H. 979 da yine Mora livâsının bir nâhiyesidir ki, Aynî Ali'de sonradan Mora bir eyâlet olunca Gördös'ün Paşa sancağı olduğu ilâve olunmuştu (509 n. deft.). Kâtip Çelebi, "Mora'ya dâhil olıcak yerde . . . 360 bedenli bir hisn-i hasin ve hi-sâr-ı metin olup Mora'nın kapusu makamındadır" demektedir.

¹⁵⁸ H. 979 da Mora sancağına bağlı nâhiye-i Arhos'da nefsi-Arhos Mustafa Paşa (Lala) hasslarından (7885 akçe) idi (krş. 509 n. deft.).

¹⁵⁹ H. 892 de, Yusuf bin Abdullah tarafından yazılan tahrirde Vulçitirn livâsı fihristi Vulçitiru, Lab, Priştina, Morava, Topolniça ^{٧٧٧٧٧٧}، müstahfızân-ı Kale-i Novabri ^{٧٧٧٧٧٧} nâhiyelerinden müteşekkil görünmektedir. Bundan başka, Klopotnik ^{٧٧٧٧٧٧}, Vulca ^{٧٧٧٧٧٧}, Oseç ^{٧٧٧٧٧٧} nâhiyeleri de mukayyed idi ki, bunların merkezleri mesl. nefsi-bâzar-ı Vulca, nefsi-bâzâr-ı Klopotnik v. s. diye geçmektedir. Bu sırada Vulçitirn livâsı sancakbeği Mehmed Bey veled-i Hurrem Bey idi. Lâb ^{٧٧٧٧٧٧} nâhiyesi zaîm-i Lab ^{٧٧٧٧٧٧} Hasan beyin zeâmetinde, Morava Hüsnü Beyin, Tipolniçe de Emirza bey veled-i Burma ^{٧٧٧٧٧٧} (an tahvil-i Sadullah Çelebi) zeâmetinde idi (bk. 22 n. tapu deft.). H. 951 tahririnde Lab (Mehmed Paşa hassı), Morava, Topolniç, Blasiç nâhiyeleri bu livâ dahilinde yine kayıtlıdır (tafsilât için bk. 234 tapu deft.) ki, Kâtip Çelebi bunlardan Mora-va'yı (ayrıca Kosova ^{٧٧٧٧٧٧}, Yanova'yı da zikrederek) Vulçitiru tevâbiinden say-maktadır. Aynî Ali, bu livâyı Priştina ile birlikte Rumili eyâletine merbut (205.000

akçelik hassaları, 10 zeâmet, 302 timar hâlinde) gösterir (Bu livâyâ âit bâzı kayıtlar için bk. Edirne ve Paşa Livâsı s. 10, 157, 439).

¹⁶⁰ (XV. asra âit Novobrdo ile alâkalı kayıtlar için bk. 22 n. tapu def. ve Edirne ve Paşa Livâsı tür. yer.). Burada mâdenler bulunduğu için üstâdân da dahil olmak üzere h. 951 de 146 hâne ve ayrıca 6 yahudi hânesi tahrir olunmuştu. Bu tarihte bâzı nâhiyeler de (Troboşoçe تروبوشیچه, Dobriçani دوریچانی, Leskofça لسقوفچه, Ostrovica اوسترویشچه, Morava مورواوا Kara-Tonlu قره طونلو bu kazaya bağlı görünmektedir (tafsilât için bk. 234 n. tapu def. 167 n. defterde (h. 934 sıralarında) bu kazâ hass-ı Pâdişah olarak ve "mahsûl-i ispençe-i nefsi-i Novobrdo ma'a mahsul-i mâden ve dârüddarb ve mukataât" محصول اسپنچه نفس نوبرده مع محصول معدن و دارالفرب و مقاطعات "Üsküb nezâretinin mâdenleri ve ekser mukataaları bu kazâda vaki" olduğunu bildirmektedir.

¹⁶¹ H. 951 de nefsi-i mâden-i Trepçe (Bâlâ ve Ziyar olarak iki kısımda) 76 müslim 277 gebr hânesi ve 207.769 hâsıllı bir yerd (Krş. 234 n. tapu def.). Halbuki bundan biraz daha evvel (934 sıralarında) Pâdişah hassı olarak galle ve ispençe mahsulü, Trepçe mâdeni ve nefsi-i Trepçe 802.570 akçe yazılmıştı (krş. 167 n. def. s. 360).

¹⁶² H. 892 de zeâmet-i Priştina, İshak Paşa biraderi Mahmud Bey'in tahvilinden mirlivâ hassı idi ve nefsi-i bâzâr-ı Priştina müslüman cemaâtı 51 hâne, 252 gebrân hânesi olmak üzere 65.401 akçe hâsil kaydolanmıştu. Bu nâhiyede, ayrıca, "Paşa sancağına eşen" Yunus Trabzonî'nin zeâmeti vardı (krş. 22 n. def.). H. 934 de bu kazâ Pâdişah hassı ve nefsi-i Preştine 3 müslüman mahallesi, akıncıları ve 9 gebrân mahallesi ile 65.801 akçe hâsıllı görünmektedir (167 n. def.). H. 951 de ise aşağı yukarı aynı statüyü muhafaza ediyor ve 7 mahallesinde 151 müslim hânesi bulunu yordu (Krş. 234 n. tapu def.).

¹⁶³ H. 892 de nefsi-i Vulçiturn 43 müslim, 74 gebrân hânesi ve 26.204 akçe hâsil ile mirlivâ hassı idi. H. 934 de 6 müslim, 5 gebrân mahallesi ile aynı hasıllı ve h. 951 de 20.132 akçe hâsıllı bulunuyordu. Bu tarihte Vulçiturn nâhiyesinde Rumeli Beğlerbeğisi Ahmed Paşa (Kara) hassları da görülmektedir (Krş. 22, 167 ve 234 n. tapu defterleri).

¹⁶⁴ Bayezid II. devrinde Davud Paşa-zâde Mustafa Bey'in mirlivâsı bulunduğunu bildiğimiz (krş. Edirne ve Paşa Livâsı. bk. fihrist) Yanya sancağının XVI. asır ikinci yarısında (Murad III. devri ve Siyavuş Paşa sadareti) yazılan tahririnde, burada ismi olmıyan, daha bâzı nâhiyelere rastlıyoruz: nâhiye-i Malkas مالکاص (Pâdişah hassı), Kondoz قوندوز (Pâdişah hassı), Zagoriye زاغوریه (kezâ), Podgoryani (Cihannümâ haritasında Pogoniya) پودغوریانی, (Sinan Paşa "Koca" hassı), Cernoko چرنوکو, Lama لامه, Kakotrak کاکوتراک, Kirenye, Radomir nâhiyeleri, Aynî Ali Yanya sanaacağını, 460.260 akçe hassları, 62 zeâmet ve 345 timar olarak kaydeder (tafsilât için bk. 586 n. def.).

¹⁶⁵ Narda (Arta) kâzası h. 987 sıralarında Osman Paşa (Özdemir-oğlu) hasslarından idi. Nefs-i Narda -ki yahudi cemaati de vardı- 105.000 akçelik hâsıllı idi. Bu devirde Narda kalesi müstahfızları timarları da görülmektedir (krş. 586 n. def.; Narda hakkındaki diğer kayıtlar ve bu kazâdaki Faik Paşa evkafı hakkında bk. Edirne ve Paşa Livâsı).

¹⁶⁶ H. 987 de de Yanya mirlivâ hassı idi ve bu esnâda 53 nefer müslüman cemaati, 500 gebrân hânesi ve 34 yahudi cemaati bulunuyordu. Hâsılı 165.000 akçe görünmektedir (tafsilât için ve Rumeli beylerbeği İbrâhim Paşa "Kaniye Fatihî" hassaları için bk. 586 n. deft.).

¹⁶⁷ Aydonat'ın Delvine'ye bağlanması her halde, Murad III. devrinden itibaren başlamaktadır. Çünkü 586 n. deft. bunu kaydetmemekte, Cihannüma haritası ise Kunduz gibi Aydinat'ı da Delvine sancağı içinde göstermektedir (yk. bk. not 85).

¹⁶⁸ Koniçe nâhiyesi 989 sıralarında Pâdişah hassı bulunuyordu (bk. 586 n. deft; Cihannümâ).

¹⁶⁹ Zogoz h. 987 tahririnde Yanya livâsına bağlı bir nâhiye gibi yazılmış ve Pâdişah hassı gösterilmişti (krş. ayn. deft.).

¹⁷⁰ Bu devre âit bir tahrir defterinde de (934 tarihli ve 140 n. tapu deft.) bu üç kasaba bu livâyı teşkil etmekte, aynı hâsıllarla üçü de mirlivâ Kaytbay'ın hassı bulunmakta idi. Ancak, Angeli-Kasrı'ya tâbi dalyanlarla ve muhtelif iskelelerin mukataaları Pâdişah hassından ve bu sancağa bağlı nefsi-i Aydos ise Mehmed bin Tudurjak *بن تودرژاک محمد* zeâmetinden idi. Bundan başka Aydos'a tâbi köylerde Hamza Bey bin Faik Paşa ve Salih bin Mustafa bin Faik Paşa namlarına timarlar da görülmektedir. Yine Angelo-Kastro ve Ayamavre kalelerinin müstahfazları da kaydolunmuştu. Aynî Ali, Karlı-İli sancağını 10 zeâmet ve 119 timar ile Cezâyir-i Bahr-i Sefid eyâletinin bir livâsı olarak gösterir.

¹⁷¹ H. 939 da Hüsâm bin Süleyman el-Mutfî bi kazâ-i Vulçitirn *حسام بن سلمان* başta mârifetiyle yazılan tahrirde İzvornik livâsında bu üç beldeden başka Budmir *بودمير*, Şust *شوست*, Kolaşak *قولاشاق*, Kuşlad *قوشلار* nâhiyeleri de tesbit olunmuştu. Nefs-i İzvornik 113 müslim hânesi 16.104 hâsılı ve ayrıca 16011 müteferrik mukataatı ile Pâdişah hassı, nefsi-i Srebreniça, "bâzârı durur kale-i mâmuresi olup timariyle hıfzolunur" kaydı ile ve 36 müslim, 178 gebrân hânesi ve 93.692 akçe hasılı ve ayrıca karye-i hass-ı mâden-i sîm (tâbi-i Srebreniça) 240.685 hâsılı ile tamamen Pâdişah hassı bulunuyordu. Bu sırada bâzı nâhiyelerde Vaynuklar da mevcuttu (krş. ve tafsilât için bk. 175 n. tapu deft.). XVII. asır başlarında bu sancak Bosna eyâletine bağlanmış bulunmakta idi. (bk. Aynî Ali risâlesi).

¹⁷² Fâtihtevrinde (h. 882) mirlivâ ile idare edildiği bildirilen "Vilâyet-i Hersek" de bir çok nâhiye ve kaleler dahildi ve mufassal bir defterde bunlar tesbit edilmişti: Sokol, Tırnova, Kokal *قوڪال*, Samabor *صہابور*, Milaşeva (Miloschevo) *ملاشوه*, Poboşka (Popova) *پوبوشقه نام ديكر پوبوه*, Zagorye *زاغوره*, Osaniça *اوسانچ*, Petriç, Dviştiça *دوشيجه*, Konaç-poli *قوناچ پولى*, Nevesniye *نوسنيه*, Dukat *دوقات*, Dabri *دابري*, Tukovçe *توکوجہ*, Gaçka *گاچقه*. Bu nâhiyelerden başka şu kaleler de zikredilmektedir: Lubuşki *لبوشكى* (Ljubuşki), Ruğ *روغ* (Vrgorac), Kluç *كلوچ*, Mostar, Blagaj *بلاغای*, Poçitely *پوچتل*, Klobuk *قلوبوک*, Samabor *صہابور*, Malaşık *ملاشق*. Bunlar bu tarihte kısmen Pâdişah hassı, kısmen mirlivâ hassı ve bir de kale müstahfizları timarları idi. Bilhassa mâdenler hass-ı humâyuna dâhildi. Mesl. Samabor nâhiyesi için şöyle bir kayıt vardır: "nâhiye-i Samabor, nefsi-i bazar-ı Çayniçe *چانچہ*, demir mâdenleridir. Hersek-ili feth olalıdan berü kadim hasstur. Dergâh-ı muallâdan âmile satılır şimdiki halde (882) âmil Karaca elindedir. Haracı ile üç yıla 3500 floriye verilmiştir resm-i berattan gayrı". Bundan başka muhtelif nâhiyeler âdet-i

ağnamı da Pâdişah hassı idi. (Tafsîlât için bk. 5 n. tapu deft). H.925 de mirlivâ hassları daha mühim bir yer tutmaktadır. Bu esnada sancakbeği Kasım Bey idi. Hersek livâsı miralayü Sinan'ın zeâmeti olduğu gibi, Ali Paşa akrabasından Hüsnü Çelebi ve Nasuh'un پاشا نصوح خويش علی پاشا، ayrıca, Mustafa Paşa akrabası Hüseyin خويش مصطفى پاشا zeâmet ve timarları görülmektedir (tafsîlât için bk. 76, 167 n. tapu defterleri; Edirne ve Paşa Livâsı, s. 132 v. d.) XVII. asır başlarında Hersek livâsı Bosna eyaletine tâbi idi. Kâtip Çelebi, bu defterlerde kaydedilen yerlerin bir kısmını Hersek nevâhisi arasında saymaktadır (bk. Cihannümâ).

¹⁷³ H. 882 de “nâhiye-i Sokol nefsi-bâzâr-ı Foça” h. 925 de “nâhiye-i Sokol tâbi-i Foça” olarak kaydedilen bu kasaba ikisinde de mirlivâ hassı gösterilmektedir. h.925 de nefsi-i Foça'da 176 gebrân hânesi (52.829 hâsıl), 935 de 4 mahalle, 3 zâviye ve bir cemaatin yazıldığı nefsi-i Foça 12.254 akçe hâsıllı idi (Krş. 5, 76, 167 n. tapu defterleri).

¹⁷⁴ H. 882 de Blagaj بلاغای، بولاغای، kalesi ve nâhiyesi 925 de yine bu nâhiyeye kaydedilmişti. H.935 de bu kasaba Mostar kadısı timarı olarak görünmektedir (Krş. ayn. defterler)

¹⁷⁵ 5 n. defterde Mostar موستار، مصتار، kalesinin diğer isminin Köprü -Hisarı olduğu kayıtlıdır. H. 882 de nefsi-bâzâr-ı Mostar 19 hâne (ispençe 7915) Süleyman Paşa (Rumeli beğlerbeği)'nin dayısı Ali Bey'in timarı idi (5 n. deft.). Burası h. 925 de 85 gebrân ve 4 müslim hânesi (10.281 hâsıl) ile mirlivâ hassı idi (76.167 n. defterler; Edirne ve Paşa livâsı, bk. fihrist).

¹⁷⁶ H. 882 de nefsi-bâzâr-ı Prepolye (Prije... polje) 155 hâne ve (ispençe 4837) 29.512 hâsıl ile mirliya hassı idi (5 n. deft.). 925 de nâhiye-i Kokan قوکان tâbi-i Prepolye gösterilmekte ve nefsi-bâzâr-ı Taşluca (Pileva پیلوه “Plevlje”) bu bölgeye dâhil kaydolunmaktadır. (76 ve 167 n. defterler).

¹⁷⁷ H. 882 de nefsi-i Gorajda (197 hâne, 5674 ispençe ve 23.712 hâsıl) aynı nâhiyede bir şehirdi. H. 925 de burası zaîm Mehmed'in tahvilinden 157 hâne ve 34.692 hâsıl ile mirlivâ hassı idi. 935 de ise bu nâhiye Foça kazasına tâbi gösterilmekte ve nefsi-bâzâr-ı Gorajda 26959 hâsıl ile mirliya hassı kaydolunmaktadır (5, 76, 167 n. deft.).

¹⁷⁸ Nova نوو، h. 925 de 16 gebrân hânesi ve 9501 hâsıl ile mirlivâ hassı idi (Krş. 76 n. deft.).

¹⁷⁹ Bâyezid II. devrinde (H. 890-894) “vilâyet-i Kral” ولایت قرال diye isim verilen Bosna livâsı o devrin tahrir defterlerinde şu nâhiyeler kaydolunmuş görünmektedir. Saray، Tırnova ترنوه، طرنوی، Rama رامه، Brod برود، Laşva لاشق، Visoko ویسکو، Dubrovnik دوبروونیک، Olofça “Olovo” اولوفچه، Pavli-ili پاولی، Boraç بوراچه (Ragonini, Çelebi pazarı)، Hırtar خرتار، Osad اوصاد، İvratar اوراتار، İvraca اوراچه، Demurci-pazarı “Gloçaviç” غلوچاویچ، Balac (Plajuy) پروזור، Bobofça بوبوفچه، Prozor پروזור، Buncak بلج، بلاژوی، Kreşeva کرشو، Vişegrad، Dobrun دوبرون، Kluç کلوج، Hodiddede خودی دوده، İzveçan ازوجان. Bunların içinde mâden bölgeleri olanlar -ki bizim defterimizde bazıları bahsedilmemiştir- hass-ı hümayun idi. Msl. “nefs-i bâzâr-ı Kreşeva گراشو، gümüş mâdenidir”, “Karye-i Sas صاس tâbi-i Vişegrad demir mâdenidir” kaydı ile Pâdişah hassı bulunuyorlardı. Ayrıca mirlivâ hassları başka zeâmetler ve kale

müstahfızları timarları vardı. Diğer taraftan Eflâkan taifesine de rastlanmaktadır. Bosna içinde Pavli-İli باولی ایلی, Kovaç-İli قواچ ایلی، قواچ، ولایت قواچ، diye tesmiye edilen yerler de zikredilmektedir. Hattâ yukarıda zikredilen bâzı yerler buralara tâbi gösterilmekte idi. Nâhiye-i Hırtar der vilâyet-i Pavli, nâhiye-i Osad der vilâyeti Kovaç v. s. gibi. O devirde bu sancak dahilinde dirlik sâhibi olanlardan Saltuk Çelebi, İbrâhim voyvoda, Nimetullah Çelebi, Ahmed Pençyekî, Kasım Bey birâder-i Davud Paşa, Mehmed veled-i Mansur Bey, Çeşnigir Mahmud Bey, Hüseyin Bey Veled-i Küçük Sinan Bey, Mustafa Bey birâder-i Ali Paşa, Mustafa Bey veled-i Balaban Ağa gibi kimselere rastlanmaktadır (Tafsilât için bk. h. 890 da Mustafa bin Mehmed, Kâtip Mehmed bin Hamza marifetiyle yazılan 18 numaralı tahrir deft. ve 894 tarihli ve 24 n. tapu deft.) Celâl-zâde devrinde, henüz, livâ hâlinde gördüğümüz Bosna, XVI. astrın ikinci yarısından itibaren, Eyalet hâline geldi ve Hersek ile diğer sancaklar buraya bağlandı (Krş. Aynî Ali Risâlesi).

¹⁸⁰ H. 890 da zeâmet-i Yenice Pazar, Ahmed Bey veled-i İsâ Bey tasarrufunda iken h.894 de bu nâhiye mirlivâ hassı idi ve nefsi Yeni-Pazar'da 162 müslim ve 53 gebrân hâne bulunuyordu (Hâsil 32.369). Burada merhum İsâ Bey'in evkafı da görülmekte idi (Krş. 18 ve 24 n. defterler).

¹⁸¹ H.890 da Nahiye-i Saray Gümlü Çelebi كوملو چلی tahvilinden mirlivâ hassı idi. h.894 de de aynı vaziyette görülen bu nâhiyede nefsi bâzâr-ı Saray 92 müslim, 89 gebrân hânesi ve 7 cemaat-i Dubrovnikliو جماعت دورونیکلو ile (42.241) akçe yazılmıştı. Tırnova da buraya tâbi idi. Bu esnada mirlivâ hassı olan başka kasabalar da görülmektedir. Mesl. nefsi bâzâr-ı Priboy tâbi-i Dobrun دورون، nefsi bâzâr-ı Dimitrofça, nefsi bâzâr-ı Blajuy بلاژوی، v. s. gibi. Diğer taraftan ser-asker-i Brod برود . ser-asker-i vilâyet-i Pavli (Karagöz) dirliklerine de rastlanmaktadır. (Krş. aynı defterler).

¹⁸² H. 890 da Vişegrad zeâmeti Mehmed Çelebi veled-i İsâ Bey tasarrufunda idi ve nefsi bâzâr-ı Vişegrad 12 müslim, 205 gebrân hânesiyle 24.279 akçe olarak yazılmıştı. Ayrıca Vişegrad kadısı timarı vardı. h.894 de karye-i Sas صاص Vişegrad'a tâbi gösterilmişti ve demir mâdenlerinin Pâdişah hassı olduğu bildirilmektedir (Krş. ayn. defterler).

¹⁸³ H. 890 da Olofça (Pavli-İli vilâyetine bağlı) pazarı kurşun mâdeni ve Pâdişah hassı olarak 178 hâne ve 3 müslim hâne yazılmıştı. H. 894 de 177 hâne 80.491 akçe hâsil görülmektedir. (Krş. 18 ve 24 n. defterler).

¹⁸⁴ H. 890 ve 894 de nefsi bâzâr-ı Koniçe (Tırnova'ya tâbi) 54 gebrân ve 1 müslim hâne ile mirliva hasslarından idi (Tafsilât için bk. 18 ve 24 n. defterler).

